

Sisukord

NÕUETELE VASTAVUSE KOHAPEALNE KONTROLL JA HINDAMINE (HINDAMISMAATRIKSID)	2
1. LOOMADE IDENTIFITSEERIMINE JA REGISTREERIMINE KM 6 – 8.....	3
2. HORMOONIDE KASUTAMINE LOOMAKASVATUSES KM 5	12
3. TOIDU- JA SÖÖDAOHUTUS KM 4	15
5. TSE KM 9	42
6. LOOMADE HEAOLU KM 11-13.....	46
6.1 VASIKATE PIDAMISE MIINIMUMNÕUDED: KM 11	46
6.2 SIGADE PIDAMISE MIINIMUMNÕUDED: KM 12	53
6.3 PÕLLUMAJANDUSLOOMADE KAITSE: KM 13	62

NÕUETELE VASTAVUSE KOHAPEALNE KONTROLL JA HINDAMINE (HINDAMISMAATRIKSID)

Mõisted

Karjaks loetakse loomatauditõrje seaduse tähenduses põllumajanduslooma või põllumajandusloomade rühma, keda peetakse ühes ettevõttes kui epidemioloogilist üksust. Kui ühes ettevõttes peetakse rohkem kui ühte karja, moodustab iga kari eraldi epidemioloogilise üksuse, millel on sama loomatervishoiualane staatus. PRIA andmebaasis on ühte epidemioloogilisse üksusesse kuuluvatel ehitistel või alal üks ja sama ehitise number.

Väike kari on kari, kus toimub esmatoodete tootmine isikliku tarbimise eesmärgil või väikeses koguses turustamise eesmärgil. Piirmääraks kuni 50 loomühikut.

Loomühikud arvutatakse järgmiste koefitsientide alusel*:

üle 24 kuu vanune veis, sh ammlehm	1 LÜ
6–24 kuu vanune veis	0,6 LÜ
kuni 6 kuu vanune veis	0,2 LÜ
lammas või kits	0,15 LÜ
kuni 6 kuu vanune lamba- või kitsetall	0,05 LÜ
sig (üle 20 kg)	0,34 LÜ
põrsas (alla 20 kg)	0,027 LÜ

* (Põllumajandusministri 18.02.2014 määrus nr 11)

Üle 20 loomaga karjades võib loomade identifitseerimisvahendeid kontrollida loomade representatiivse valimi abil (valimi tabel lisatud).

Rikkumise avastamise korral tuleb kontrolli ulatus laiendada täiskontrolliks.

Valimi moodustamise abitabel (koostatud, kasutades WinEpiscope'i):

Loomade arv	Valimi suurus
23-30	23
31-40	31
41-60	38
61-80	42
81-100	45
101-120	47
121-140	48
141-160	49
161-180	50
181-200	51
201-300	54
301-400	55
401-600	56
601-1000	57
1001-4000	58
4001-...	59

1. LOOMADE IDENTIFITSEERIMINE JA REGISTREERIMINE

KM 6 – 8

NÕUE 1 (KM 6-8, N 1): PRIA-le peab esitama majandustegevuste loomapidamisel loomakasvatushoonetes ja –rajatistes ning loomade pidamiseks piiritletud aladel. PRIA peab teavitama andmete muutumisest 7 päeva jooksul.

Loomatauditõrje seadus § 19⁶lg 1, 2, 3 ja 6.

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub põllumajanduslooma pidajale (veis, siga, lammas, kits).

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Kontrollitakse, kas loomapidaja on esitanud PRIA-le seitsme tööpäeva jooksul sellekohased andmed, kui registreeritud ehitist kasutava loomapidaja tegevusvaldkond muutub, loomade pidamine ehitises lõpetatakse või muud registrisse kantud andmed muutuvad.

Tegevusvaldkonna muutuseks loetakse ka tootmissuuna muutust, st. piimatootmiselt lihatootmisele üleminek tuleb samuti PRIA-le teatada.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse loomade liikumise ulatuse, karja suuruse ja kaubandusliku tähtsuse alusel. Loomade liikumine on suur, kui see ulatub üle poole loomade arvust karjas. Karja suurust hinnatakse vastavalt loomühikutele, väike kari on kuni 50 loomühikut.

Ulatus – ulatuse määramisel võetakse arvesse eelkõige seda, kas nõuetele mittevastavusel on kaugemale ulatuv mõju või piirdub see põllumajandusettevõtte endaga.

Püsivus – hinnatakse ajavahemikku, mille jooksul rikkumine on toimunud.

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Loomade liikumine puudub	Väike kari, loomade liikumine on toimunud	Suur kari, väike loomade liikumine	Suur loomade liikumine suures karjas
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Loomade liikumine puudub	Liikumine toimub taotleja kahe ehitiste vahel	Liikumine toimub taotleja rohkem kui kahe ehitiste vahel	Loomad on liikunud mujale kui taotleja ehitiste vahel.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Andmed on esitatud loomade registrile 8 kuni 29 päeva jooksul pärast ehitise kasutusele võtmist loomapidamis-kohana taotleja poolt või	Andmed on esitatud loomade registrile 30 kuni 60 päeva jooksul pärast ehitise kasutusele võtmist loomapidamis-kohana taotleja poolt või	Andmed on esitatud loomade registrile rohkem kui 60 päeva pärast ehitise kasutusele võtmist loomapidamis-kohana taotleja poolt või	Loomapidaja ei taha oma karjasid registreerida.

registriandmete muutumist.	registri muutumist.	andmete	registri muutumist.	andmete	
----------------------------	---------------------	---------	---------------------	---------	--

Näide:

Taotlejal on 100 veisega kari, kust müüdi aasta jooksul 10 looma teise ettevõttesse, kari on PRIAs registreeritud 40 päeva pärast loomade karja toomist.

Tõsidus - Väike kari, loomade liikumine on toimunud → 2 punkti.

Ulatus - Loomad on liikunud mujale kui taotleja ehitiste vahel → 4 punkti.

Püsivus - kari on PRIA-s registreeritud 40 päeva pärast loomade karja toomist. → 2 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest $2+4+2=8$ punkti.

NÕUE 2 (KM 6-8, N 2): Veis peab olema märgistatud nõuetele vastavate kõrvamärkidega, mis kinnitatakse veise kummassegi kõrva 20 päeva jooksul alates looma sündimise päevast või enne nimetatud tähtaja möödumist looma ühest karjast teise või tapamajja viimise korral.

Põllumajandusministri määrus nr 128 § 3 lg4, §6, § 7 lg1, § 9

Kui loomapidamine kontrollitavas ettevõttes on kontrolli läbiviimise ajaks lõpetatud, siis kirjutada kontrollaktile loomapidamise lõpetamise kuupäev.

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub veisepidajale (esmakordne märgistamine).

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Kontrollitakse, kas veis on identifitseeritav nõuetekohaste kõrvamärkidega mõlemas kõrvas. Veis peab nõuetekohaste kõrvamärkidega olema identifitseeritav terve eluea jooksul, kusjuures vasikas tuleb märgistada 20 päeva jooksul alates looma sündimise päevast või enne selle tähtaja möödumist, kui vasikas viiakse teise karja või tapamajja. Veise märgistamisele järgnenud seitsme päeva jooksul esitab loomapidaja PRIA-le taotluse looma andmete registreerimiseks. Veis loetakse nõuetekohaselt identifitseerituks, kui ta on õigeaegselt märgistatud kahe (kummaski kõrvas üks) nõuetekohase kõrvamärgiga ja andmed looma kohta sisalduvad nii PRIA kui loomapidaja enda poolt peetavas loomade registris. Kui loomal on vähemalt üks nähtav ja selgelt loetav kõrvamärk ja on täidetud registreerimisnõuded, siis loetakse loom identifitseeritavaks (EK määrus nr 1760/2000 art 4 lõige 1).

Kui karjas on loom või loomi, kellel puuduvad mõlemad kõrvamärgid, siis tuleb neid lugeda identifitseerimatuteks välja arvatud juhul, kui loomapidaja suudab veenvalt esitada andmed looma identifitseerimiseks (kohaldatud ajutised meetmed looma märgistamiseks või selgelt äratuntav välimus, millele lisanduvad nõuetekohased loomapidaja arvestus, pass ja registriandmed) ning on kasutusele võtnud meetmed looma nõuetekohaseks märgistamiseks (tellinud asendusmärgid jne).

Kui kontrollis ei ole võimalik kindlaks teha kas loom on mõlemad kõrvamärgid kaotanud või ei ole teda kunagi märgistatud, siis vormistatakse rikkumine ainult nõude 2 osas.

Kõrvamärkide kohta leiab täpsemat infot Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli ASi (edaspidi EPJ) koduleheküljelt <https://www.epj.ee/jkk/kõrvamärgid>

Respondrit ei arvestata nõuetekohase märgistusena, kuid selle olemasolu võetakse pehmendava asjaoluna arvesse.

Juhul, kui looma kõrv on nii katki, et märki ei ole võimalik panna, siis tuleb võtta selle kohta veterinaararstilt tõend ja sel juhul ei pea sellesse kõrva märki panema.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi alusel. Eiramislaadi puhul hinnatakse väikestes karjades rikkumistega loomade arvu, suuremates eiramiste protsenti (rikkumistega loomade arv kogu karjas olevate loomade arvust).

Ulatus – ulatuse määramisel võetakse arvesse eelkõige seda, kas nõuetele mittevastavusel on kaugemale ulatuv mõju või piirdub see põllumajandusettevõtte endaga.

Püsivus – hinnatakse ajavahemikku, mille jooksul rikkumine on toimunud.

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	1 märgistamata loom või kuni 1% loomadest on märgistamata	2 märgistamata looma või 1%-5% loomadest märgistamata	Rohkem kui 2 märgistamata looma või üle 5% loomadest märgistamata	Loomi ei ole võimalik identifitseerida
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on hõlmanud ühte karja ning „tõsiduse“ eest on määratud 1 punkt	Rikkumine on hõlmanud ühte karja ning „tõsiduse“ eest on määratud 2 punkti või rikkumine on hõlmanud kahte karja ning „tõsiduse“ eest on määratud 1 või 2 punkti	Rikkumine on hõlmanud ühte kuni kahte karja ning „tõsiduse“ eest on määratud 3 punkti või rikkumine on hõlmanud kolme karja	Rikkumine on hõlmanud ühte kuni kahte karja ning „tõsiduse“ eest on määratud 4 punkti või rikkumine on hõlmanud rohkem kui kolme karja
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine on kestnud 1 kuni 30 päeva	Rikkumine on kestnud 31 kuni 60 päeva.	Rikkumine on kestnud 61 kuni 100 päeva.	Loomapidaja ei taha loomi kõrvamärkidega märgistada või rikkumine on kestnud üle 100 päeva.

Näide:

Taotlejal on 300 veist, kellest kokku 6 veist vanemad, kui 20 päeva on kõrvamärkidega märgistamata (2 % veiste üldarvust). Nõude rikkumine on kestnud 45 päeva. Rikkumine on hõlmanud kahte karja.

Tõsidus- 2% loomadest esineb nõude rikkumisi → 2 punkti

Ulatus- Rikkumine on hõlmanud kahte karja ning tõsiduse eest on määratud 2 punkti → 2 punkti.

Püsivus- Rikkumine on kestnud 45 päeva → 2 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 2+2+2=6 punkti.

NÕUE 3 (KM 6-8, N 3): Lammas ja kits peavad olema märgistatud nõuetele vastavalt ja märgistatakse kuue kuu jooksul alates looma sündimise päevast või enne nimetatud tähtaja möödumist looma ühest karjast teise või tapamajja viimise korral.

Põllumajandusministri määrus nr 128 § 3 lg2, § 4, § 7 lg1, § 9

Kõrvamärkide kohta leiab täpsemat infot Eesti Põllumajandusloomade Jõudluskontrolli ASI (edaspidi EPJ) koduleheküljelt <https://www.epj.ee/jkk/kõrvamärgid>

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub kitse- ja/või lambapidajale (esmakordne märgistamine).

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Kontrollitakse, kas lammas või kits on identifitseeritav nõuetekohaste kõrvamärkidega mõlemas kõrvas ja on märgistatud kuue kuu jooksul alates looma sündimise päevast või enne nimetatud tähtaja möödumist ühest karjast teise või tapamajja viimise korral. Rikkumisena ei arvestata kui loomal puudub üks kõrvamärk, kuid loomapidaja on tellinud uued numbrid ja loom on identifitseeritav loomapidaja poolt peetava arvestuse ja PRIA loomade registriandmete põhjal. Kui karjas on loom või loomi, kellel puuduvad mõlemad kõrvamärgid, siis tuleb neid lugeda identifitseerimatuteks välja arvatud juhul, kui loomapidaja suudab veenvalt esitada andmed looma identifitseerimiseks (arvestus, registriandmed) ning on kasutusele võtnud meetmed looma nõuetekohaseks märgistamiseks (tellinud asendusmärgid jne).

Kui kontrollis ei ole võimalik kindlaks teha kas loom on mõlemad kõrvamärgid kaotanud või ei ole teda kunagi märgistatud, siis vormistatakse rikkumine ainult nõude 3 osas.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi alusel. Eiramislaadi puhul hinnatakse väikestes karjades rikkumistega loomade arvu, suuremates eiramiste protsenti (rikkumistega loomade arv kogu karjas olevate loomade arvust).

Ulatus – ulatuse määramisel võetakse arvesse eelkõige seda, kas nõuetele mittevastavusel on kaugemale ulatuv mõju või piirdub see põllumajandusettevõtte endaga.

Püsivus – hinnatakse ajavahemikku, mille jooksul rikkumine on toimunud.

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	1 märgistamata loom või kuni 1% loomadest on märgistamata	2 märgistamata looma või 1%-5% loomadest on märgistamata	Rohkem kui 2 märgistamata looma või üle 5%- loomadest on märgistamata	Loomi ei ole võimalik identifitseerida
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
		Rikkumine on hõlmanud ühte karja	Rikkumine on	Rikkumine on hõlmanud ühte kuni

	Rikkumine on hõlmanud ühte karja ning „tõsiduse“ eest on määratud 1 punkt	ning „tõsiduse“ eest on määratud 2 punkti või rikkumine on hõlmanud kahte karja ning „tõsiduse“ eest on määratud 1 või 2 punkti	hõlmanud ühte kuni kahte karja ning „tõsiduse“ eest on määratud 3 punkti või rikkumine on hõlmanud kolme karja	kahte karja ning „tõsiduse“ eest on määratud 4 punkti või rikkumine on hõlmanud rohkem kui kolme karja
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine on kestnud 1 kuni 30 päeva	Rikkumine on kestnud 31 kuni 60 päeva.	Rikkumine on kestnud 61 kuni 100 päeva.	Loomapidaja ei taha loomi kõrvamärkidega märgistada või rikkumine on kestnud üle 100 päeva.

Näide:

Taotlejal on 600 põhikarja lammast, kellest märgistamata kokku 30 üle kuue kuu vanust lammast. Rikkumine on kestnud 20 päeva. Rikkumine on toimunud kahes taotleja karjas.

Tõsidus- ca 6% loomadest esineb nõude rikkumisi → 3 punkti

Ulatus- rikkumine on toimunud kahes taotleja karjas ning tõsiduse eest määratud 3 punkti → 3 punkti.

Püsivus- Rikkumine on kestnud 20 päeva → 1 punkti

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 3+3+1=7 punkti.

NÕUE 4 (KM 6-8, N 4): Siga peab olema märgistatud nõuetele vastavalt, kui on liikunud välja loomakasvatushoonest või -rajatisest või loomade pidamiseks piiritletud alalt, kus siga sündis.

Põllumajandusministri määrus nr 128 § 3 lg 3, § 5, § 9

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub kõikidele seapidajale

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Sigade märgistuse all kontrollitakse karjas olevate sigade päritolu ja vastavalt sellele sigade märgistust. Kui siga on liikunud välja loomakasvatushoonest või -rajatisest või loomade pidamiseks piiritletud alalt, kus ta sündis ja tulnud uude karja, peab ta olema märgistatud tätoveeringuga või plastikust kõrvamärgiga, mis võimaldab kindlaks teha selle ehitise registreerimise numbrit, kus siga sündis. Kõrvamärk kinnitatakse sea vasakusse kõrva. Tapamajja saadetavale seale lüüakse nõelhaamriga vahetult enne veokile laadimist kintsu piirkonda selle ehitise registreerimise number, kust siga tapamajja saadetakse.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi alusel. Eiramislaadi puhul hinnatakse väikestes karjades rikkumistega loomade arvu, suuremates eiramiste protsenti (rikkumistega loomade arv kogu karjas olevate loomade arvust).

Ulatus – ulatuse määramisel võetakse arvesse eelkõige seda, kas nõuetele mittevastavusel on kaugemale ulatuv mõju või piirdub see põllumajandusettevõtte endaga.

Püsivus – hinnatakse ajavahemikku, mille jooksul rikkumine on toimunud.

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	1 identifitseerimata loom või kuni 1% loomadest on identifitseerimata	2 identifitseerimata looma või 1%-5% loomadest identifitseerimata	Rohkem kui 2 identifitseerimata looma või üle 5% loomadest identifitseerimata	Loomi ei ole võimalik identifitseerida
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Karja on liikunud märgistamata loomad.	Liikumine toimub taotleja kahe ehitiste vahel	Liikumine toimub taotleja rohkem kui kahe ehitiste vahel	Loomad on liikunud mujale kui taotleja ehitiste vahel.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine on kestnud 1 kuni 30 päeva	Rikkumine on kestnud 31 kuni 60 päeva.	Rikkumine on kestnud 61 kuni 100 päeva.	Loomapidaja ei taha loomi märgistada või rikkumine on kestnud üle 100 päeva.

Näide:

Taotlejal on 4 karja - kokku 5000 põhikarja siga, millest kahes karjas tuvastati sigade liikumisel teise karja vastava nõude rikkumine. Identifitseerimata olid kokku 300 siga. Loomade liikumine taotleja kahe ehitiste vahel. Rikkumine on kestnud 20 päeva.

Tõsidus- 6 % loomadest esines nõude rikkumisi → 3 punkti.

Ulatus- loomade liikumine taotleja kahe ehitiste vahel → 2 punkti.

Püsivus- rikkumine on kestnud 20 päeva → 1 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 3+2+1=6 punkti

VHS rakendatakse juhul kui:

Tõsidus – 1

Ulatus – 1

Püsivus – 1

NÕUE 5 (KM 6-8, N 5): Veise, lamba, kitse kõrvamärgi kadumise või loetamatuks muutumise korral peab loomapidaja täitma nõutud vormi ja esitama selle PRIA-le kahe päeva jooksul arvates kõrvamärgi kadumisest või loetamatuks muutumisest ja kinnitama põllumajandusloomale asendusidentifitseerimisvahendi seitsme päeva jooksul arvates päevast, mil väljastav isik selle loomapidajale väljastas.

Põllumajandusministri määrus nr 128 § 10 lg 2, 4

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub põllumajanduslooma pidajale (veis, lammas, kits)

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Nõude kontrollimisel vaadatakse kas kõrvamärgi kadumise või loetamatuks muutumise korral on loomapidaja tellinud asendus kõrvamärgi ning kinnitanud põllumajandusloomale sama registrinumbriga uue kõrvamärgi seitsme päeva jooksul arvates selle EPJ-ist väljastamisest.

Lammast või kitse, kes on kaotanud ühe kõrvamärgi, käsitatakse kindlaksmääratuna tingimusel, et loom on siiski identifitseeritav esimese identifitseerimisvahendiga ning tingimusel, et lammaste ja kitsede identifitseerimise ja registreerimise süsteemi kõik muud nõuded on täidetud. Identifitseerimise ja registreerimise süsteemi muud vahendid võivad olla lammaste ja kitsede puhul sõrgatsitähis, tätoveering või elektrooniline transponder (märgistus kõrvas).

Rikkumist ei arvestata, kui loomal puudub üks kõrvamärk, kuid loomapidaja on tellinud uued kõrvamärgid enne kontrollist etteteatamist ja loom on identifitseeritav loomapidaja poolt peetava arvestuse, veisepassi ja PRIA loomade registriandmete põhjal.

Kontroll toimub ka administratiivselt PRIA CCS programmi abil.

Rikkumise hindamine

Tõsidus- hinnatakse eeskirjade eiramiskordade alusel. Eiramiskordade puhul vaadatakse väikestes karjades rikkumistega loomade arvu, suuremates eiramiste protsenti (rikkumistega loomade arv kogu karjas olevate loomade arvust).

Ulatus – ulatuse määramisel võetakse arvesse eelkõige seda, kas nõuetele mittevastavusel on kaugemale ulatuv mõju või piirdub see põllumajandusettevõtte endaga.

Püsivus – hinnatakse ajavahemikku, mille jooksul rikkumine on toimunud.

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Loomadel puudub 1 kõrvamärk, asendusmärgid on tellitud peale kontrollist etteteatamist	Loomadel puudub 1 kõrvamärk, asendusmärgid on tellimata	Ühte looma pole võimalik identifitseerida	Karjas on loomi, keda ei ole võimalik identifitseerida
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on hõlmanud ühte karja ning „tõsiduse“ eest on määratud 1 punkt	Rikkumine on hõlmanud ühte karja ning „tõsiduse“ eest on määratud 2 punkti või rikkumine on hõlmanud kahte karja ning „tõsiduse“ eest on määratud 1 või 2 punkti	Rikkumine on hõlmanud ühte kuni kahte karja ning „tõsiduse“ eest on määratud 3 punkti või rikkumine on hõlmanud kolme karja	Rikkumine on hõlmanud ühte kuni kahte karja ning „tõsiduse“ eest on määratud 4 punkti või rikkumine on hõlmanud rohkem kui kolme karja
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju

	Kõrvamärgid on tellitud.	on	Kõrvamärgid on tellimata. Eelnevalt on kõrvamärke regulaarselt tellitud. Loomapidaja tellib kõrvamärgid kontrollimise ajal.	on	Kõrvamärgid on tellimata.	on	Kõrvamärgid on tellimata ja taotleja jätab need tellimata tahtlikult.
--	--------------------------	----	---	----	---------------------------	----	---

Näide:

Taotlejal on kokku 150 veist, kus tuvastati, et kokku 50-l veisel puudub 1 kõrvamärk ja loomapidaja ei ole tellinud põllumajandusloomale sama registrinumbriga uut kõrvamärki 50 päeva jooksul arvates selle kadumisest. Rikkumine on toimunud taotleja kahes karjas.

Tõsidus- loomadel puudub üks kõrvamärk ja asendusmärgid on tellimata → 2 punkti. Ulatusrikkumine on hõlmanud kahte karja ning tõsiduse eest on määratud 2 punkti → 2 punkt.

Püsisus- kõrvamärgid on tellimata → 3 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 2+2+3=7 punkti.

NÕUE 6 (KM 6-8, N 7): Loomapidaja peab nõuetekohast arvestus tema poolt peetavate veiste, lammaste, kitsede ja sigade üle ning säilitab arvestusdokumendid kolme aasta jooksul alates põllumajanduslooma karjast väljaliikumise, hukkamise, kadumise ja tapmise päevast. Põllumajandusministri määrus nr 128 § 12

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub põllumajanduslooma pidajale (veis, siga, lammas, kits)

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Loomapidaja poolt peetavate/temale kuuluvate veiste, lammaste ja kitsede arvestus peab sisaldama iga looma kohta järgmised andmed:

Registrinumber;

Sünnikuupäev, sugu, tõug/karvkatte värvus. Kui veise järglast ei olnud võimalik märgistada, siis märkida see eraldi (nt surnultsünd). Lammastel ja kitsedel tuleb lisaks märkida identifitseerimise kuupäev, viimase loendamise tulemus ja kuupäev ja genotüüp, kui see on teada;

Surma või tapmise kuupäev, tapale saadetavate põllumajandusloomade toiduahela alane teatis;

Põllumajandusehitisse saabumise kuupäev, lähtekoha ettevõtte registrinumber, loomapidaja nimi ja aadress;

Põllumajandusehitisest lahkumise kuupäev ja sihtkoha ettevõtte registrinumber, loomapidaja nimi ja aadress.

Sigade kohta järgmised andmed:

sea põllumajandusehitisse toomise ja karjast välja liikumise kuupäev

sigade arv karjas ning nende ehitiste registreerimise numbrid, kus sead sündisid ja kust sead on pärit või kuhu sead liikusid

sigade võõrandamise korral ostja nimi, aadress ja isiku-või registrikood

Loomapidaja peab kajastama andmed enda peetavas arvestuses kolme päeva jooksul.

Rikkumine võib esineda kolmel erineval tasemel:

Vähemtõsine rikkumine – veise sugu või tõug on valesti märgitud, puudub veise ema identifitseerimisnumber.

Tõsine rikkumine – puuduvad andmed sünni või liikumise kohta.

Väga tõsine rikkumine – veised on identifitseerimata või rohkem kui 20 % põllumajandusettevõtte veistest ei vasta täielikult identifitseerimis- ja registreerimis-nõuetele.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramiste põhjal. % arvutatakse kõikide loomade arvust.

Ulatus – ulatuse määramisel võetakse arvesse eelkõige seda, kas nõuetele mittevastavusel on kaugemale ulatuv mõju või piirdub see põllumajandusettevõtte endaga.

Püsivus – hinnatakse ajavahemikku, mille jooksul rikkumine on toimunud.

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Kuni 5 % loomadel vähemtõsiseid nõude rikkumisi	Rohkem kui 5 % loomadel vähemtõsiseid nõuete rikkumisi või kuni 5% tõsiseid nõude rikkumisi	Üle 5% tõsised nõude rikkumisi või loomad puuduvad registris	Puudub loomade register, loomad identifitseerimata ja registreerimata
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Loomade liikumine puudub	Liikumine toimub taotleja kahe ehitiste vahel	Liikumine toimub taotleja rohkem kui kahe ehitiste vahel	Loomad on liikunud mujale kui taotleja ehitiste vahel.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine on kestnud kuni 30 päeva.	Rikkumine on kestnud kuni 50 päeva.	Rikkumine on kestnud rohkem kui 50 päeva.	Loomapidaja ei taha antud nõuet täita

Näide:

Taotlejal on 2 veisekarja kokku 200 veisega, kus tuvastati, et ühes karjas puuduvad andmed 5 veise sünni ja teises karjas andmed 10 veise liikumise kohta. Rikkumine on kestnud 60 päeva. Loomad on liikunud ka ettevõttest välja.

Tõsidus- 7,5% veistest esineb tõsiseid eeskirjade rikkumisi → 3 punkti.

Ulatus- loomad on liikunud ettevõttest väljapoole → 4 punkti.

Püsivus- rikkumine on kestnud 60 päeva → 3 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 3+4+3=10 punkti.

VHS rakendatakse juhul kui:

Tõsidus – 1

Ulatus – 1

Püsivus – 1

NB!

Kui kohapealse kontrolli käigus avastatakse PRIA administratiivses kontrollis oleva nõude (Loomapidaja edastab PRIAle nõutud vormis andmed oma veiste, lammaste ja kitsede märgistamise, liikumise, hukkumise, kadumise, tapmise (oma tarbeks lihaks, lihaks tapamajas, hädatapp, kontrolltapmine), Eestist väljaviimise või Eestisse sissetoomise kohta EL liikmesriigist või ühendusevälisest riigist 7 päeva jooksul alates eelpool loetletud sündmuse toimumisest) rikkumine, tuleb taotlejale teha ettekirjutus tavakontrolli aktiga.

2. HORMOONIDE KASUTAMINE LOOMAKASVATUSES KM 5

NÕUE 7 (KM 5, N1): Turustada ei tohi inimtoiduks loomi ja neilt pärit loomseid saadusi, kellele on manustatud keelatud aineid ning ravimeid või kui loomaarsti poolt määratud ravimi keeluaeg ei ole möödas.

Põllumajandusministri (12.01.2009) määrus nr 5 §1; Toiduseadus § 22 lg 4

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub kõikidele põllumajanduslooma pidajatele (veis, siga, lammas, kits) ja loomsete esmatoodete käitlemise ja turustamisega tegelevale ettevõttele

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Kontrollitakse kas põllumajandusloomadel ei ole kasutatud keelatud biostimulaatoreid, hormoonpreparaate ja muid aineid.

Loomset toitu on keelatud kasutada, kui loomale on manustatud ravimit või hormonaalse toimega ainet ja kui nende kasutamise järgne keeluaeg ei ole möödunud.

Keelatud käidelda järgmisi biostimulaatoreid, hormoonpreparaate ja muid aineid:

1) nõukogu määruse 37/2010, milles sätestatakse ühenduse menetlus veterinaarravimijääkide piinormide kehtestamiseks loomsetes toiduainetes, lisas tabel 2 nimetatud farmakoloogilised toimeained (*Aristolochia* spp. ja sellest valmistatud preparaadid, Klooramfenikool, Kloorpromasiin, Kolhitsiin, Dapsoon, Dimetridasool, Metronidasool, Nitrofuraanid (sh furasolidoon), Ronidasool).

2) androgeense, gestageense või östrogeense toimega ained, sealhulgas 17 β -östradiool ja selle estrilaadsed derivaadid;

3) stilbeenid ja stilbeeni derivaadid ning nende soolad ja estrid;

4) türeostaatikumid;

5) nõukogu otsuse 1999/879/EÜ, mis käsitleb veiste somatotropiini turuleviimist ja manustamist ning millega tunnistatakse kehtetuks otsus 90/218/EMÜ, artiklis 1 nimetatud veiste somatotropiinid (BST);

6) β -agonistid.

Loomset toitu on keelatud kasutada, kui loomale on manustatud ravimit või hormonaalse toimega ainet ning nende kasutamise järgne keeluaeg ei ole möödunud.

Rikkumine võib esineda kolmel erineval tasemel:

Vähehtõsine rikkumine – Ravimijääkidega/keelatud aineid manustatud looma või ravimijääke/keelatud aineid sisaldava loomse saaduse tarnimise üksikjuhtum, millest loomapidaja on koheselt teavitanud.

Tõsine rikkumine – Ravimijääkidega/ keelatud aineid manustatud looma või ravimijääke/keelatud aineid sisaldava loomse saaduse tarnimine, millest loomapidaja ei ole teavitanud koheselt.

Väga tõsine rikkumine – Ravimijääkidega/ keelatud aineid manustatud looma või ravimijääke/keelatud aineid sisaldava loomse saaduse tarnimine, millest loomapidaja ei ole üldse teavitanud ega tagasikutsumiseks reageerinud.

Rikkumise hindamine:

Tõsidus- Kui loomapidaja on turustanud inimtoiduks loomi või loomseid saadusi nendelt koduloomadelt, kellele on manustatud keelatud aineid või kelle loomaarsti poolt määratud ravimi keeluaeg ei ole möödas, siis on tegemist nõude rikkumisega. Mõju nõude eesmärgile sõltub kuidas keelatud aineid/ravimijääkidega looma või keelatud aineid/ravimijääke sisaldava loomse saaduse tarnimisest eest vastutaja on looma või loomse saaduse tagasikutsumiseks reageerinud.

Ulatus- Nõude rikkumise ulatuse hindamisel lähtutakse sellest, kui ulatuslikult on loomapidaja turustanud inimtoiduks loomi või loomseid saadusi nendelt koduloomadelt, kellele on manustatud keelatud aineid või kelle loomaarsti poolt määratud ravimi keeluaeg on möödas.

Püsivus- Hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul nõuet eirati

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
		Ravimijääkidega/keelatud aineid manustatud looma või ravimijääke/keelatud aineid sisaldava loomse saaduse tarnimise üksikjuhtum, mille puhul tarnimise eest vastutaja on looma või loomse saaduse kohe tagasikutsumanud.	Ravimijääkidega/ keelatud aineid manustatud looma või ravimijääke/keelatud aineid sisaldava loomse saaduse tarnimine, kui tarnimise eest vastutaja ei ole koheselt tagasikutsumiseks reageerinud	Ravimijääkidega/ keelatud aineid manustatud looma või ravimijääke/keelatud aineid sisaldava loomse saaduse tarnimine, kui tarnimise eest vastutaja ei ole üldse tagasikutsumiseks reageerinud
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
		Rikkumine on hõlmanud ühte karja.	Rikkumine on hõlmanud kahte karja.	Rikkumine on hõlmanud rohkem kui kahte karja.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
		Üksikjuhtum või rikkumine toimunud viimase kuu jooksul.	Rikkumine on kestnud mitte rohkem kui kuus kuud.	Kestust ei ole võimalik kindlaks määrata või on rikkumine kestnud rohkem kui kuus kuud.

Näide:

Loomapidajal on 2 veisekarja, kontrolli tulemusel selgus, et loomade silmahaiguste raviks kasutati ravimit Alfasani, mis sisaldab toimeainet Klooramfenikooli. Mõlemast karjast saadeti loomi inimtoiduks tapmiseks 2 kuud tagasi ja ei teavitatud loomade ravist.

Tõsidus- Mõju nõude eesmärgile on väga suur, loomapidaja kasutas põllumajandusloomade ravimisel keelatud ravimit ega teavitanud sellest tapamaja → 4 punkti.

Ulatus- rikkumine on hõlmanud kahte karja → 3 punkti.

Püsivus- rikkumine on kestnud üle 30 päeva → 3 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest $4+3+3=10$ punkti.

NÕUE 8 (KM 5, N 2): Loomapidaja peab arvestust põllumajandusloomale manustatud ravimite ja ravimsöötade kohta.

Põllumajandusministri (23.02.2005) määrus nr 21 § 15

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub põllumajanduslooma pidajale (veis, siga, lammas, kits)

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Dokumentide kontrollil tuvastatakse, kas peetakse arvestust põllumajandusloomale manustatud ravimite ja ravimsöötade kohta. Arvestuses peavad kajastuma:

- 1) looma või loomarühma identifitseerimise andmed;
- 2) kasutatud ravimi või ravimsööda nimetus ja manustatud kogus;
- 3) andmed ravimi väljastanud veterinaararsti või apteegi kohta;
- 4) ravimi manustamise kuupäev ja andmed manustaja kohta;
- 5) veterinaararsti etteantud manustamisviis ja raviskeem;
- 6) määratud keeluaeg.

Loomapidaja võib nimetatud andmed kanda selleks otstarbeks mõeldud vihikusse, raamatusse või tervisekaardile või salvestada elektrooniliselt. Veterinaararstilt saadud kirjalike selgituste ja retseptide kogumine kausta on arvestuseks piisav, kui loomapidaja lisab dokumentidele nõutud andmed või peab nende kohta eraldi arvestust.

Keeluaja kehtivuse ajal põllumajanduslooma müügi või mõnel muul viisil võõrandamise korral edastab loomapidaja keeluajaga seonduvad andmed uuele loomapidajale.

Veterinaararst ning loomseid saadusi tootev loomapidaja esitab Põllumajandus- ja Toiduametile andmed ravimite ja ravimsöötade kasutamise kohta viimase nõudmisel.

Rikkumine võib esineda kolmel erineval tasemel:

Vähemtõsine rikkumine – arvestuses esineb vigu ravimite nimetuste või manustatud koguste osas

Tõsine rikkumine – puuduvad andmed ravitud loomade kohta või pole märgitud ravimi keeluajad ja neist kinni peetud

Väga tõsine rikkumine – ravimiarvestus on puudulik või puudub ja ei vasta nõutud tingimustele

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramiste põhjal. % arvutatakse kõikide loomade arvust.

Ulatus – hinnatakse, mitmes karjas rikkumine esines.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud.

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Kuni 5 % loomade kohta ravimiarvestuses on vähemtõsiseid nõude rikkumisi	Rohkem kui 5 % loomade kohta on ravimiarvestuses nõuete rikkumisi või kuni 5% tõsiseid nõude rikkumisi	Üle 5% loomade kohta on ravimiarvestuses tõsised nõude rikkumisi	Ravitud loomad identifitseerimata või puudub ravimi arvestus
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine hõlmab üksnes kontrollitavat karja.	Rikkumine hõlmab kahte karja.	Rikkumine hõlmab kolme karja.	Rikkumine hõlmab rohkem kui kolme karja.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine on kestnud kuni 30 päeva.	Rikkumine on kestnud 31 kuni 50 päeva.	Rikkumine on kestnud rohkem kui 50 päeva.	Loomapidaja ei taha antud nõuet täita

Näide:

Taotlejal on 2 veisekarja kokku 200 veisega, kus tuvastati, et ühes karjas puuduvad andmed veiste ravimisel andmed ravimi väljastanud veterinaararsti või apteegi kohta ja teises karjas loomade ravimiarvestus. Rikkumine on kestnud 60 päeva.

Tõsidus- ühes karjas esines tõsine ja teises karjas väga tõsine eeskirjade rikkumine → 4 punkti.

Ulatus- rikkumine on hõlmanud kahte karja → 2 punkti.

Püsivus- rikkumine on kestnud 60 päeva → 3 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest $4+2+3=9$ punkti.

VHS rakendatakse juhul kui:

Tõsidus – 1

Ulatus – 1

Püsivus – 1

3. TOIDU- JA SÖÖDAOHUTUS KM 4

NÕUE 9 (KM 4, N 1): Turuleviidav toit peab olema ohutu inimese tervisele ning vastama õigusaktides sätestatud nõuetele.

EPN määrus (EÜ) nr 178/2002 art 14; Toiduseadus §12 lg 1

Toit on töödeldud, osaliselt töödeldud või töötlemata aine või toode, mis on mõeldud inimestele tarvitamiseks või mille puhul eeldatakse, et seda tarvitavad inimesed (näiteks liha- ja lihatooted, piim- ja piimatooted, nii toored kui ka töödeldud köögiviljad, pagaritooted, muna, mesi jne.) Toidu alla ei kuulu sööt, elusloomad (välja arvatud juhul, kui need on ette valmistatud turuleviimiseks inimtoiduna), jäätmed. Taimekaitsevahendite jääkide piirnormid kehtivad peale saagikoristust, aga ohutusnõuded kehtivad kogu aeg, st alates põllu ettevalmistamisest.

Toitu ei tohi turule viia, kui see ei ole ohutu. Ohutuks ei saa pidada toitu, mis on tervisele kahjulik ja inimtoiduks kõlbmatu. Näiteks on ohtlikud patogeensete mikroorganismidega või võõrkehade saastunud toit (klaas, kivi, metall).

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub kõigile toidukäitlejatele, nii esmootjatele kui ka tunnustatud toidukäitlemisettevõtetele. Kohaldub ka esmootjatele, kes plaanivad loomi (näit. kalad, teod) toiduks turustada. Kohaldub ka väikeses koguses turustajale.

Nõue ei kohaldu neile, kes toodavad toitu oma tarbeks.

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Kontrollitakse kas toidukäitleja on turule viinud toitu, mis ei ole ohutu ning kas ettevõtte rakendab meetmeid ohutu toidu tootmiseks.

Loomsete esmatoodete tootmisega tegelevas üksuses kontrollitakse:

- toidu vastavust toidu suhtes kohaldatavatele erisätetele. Nõude eesmärk on kaitsta tarbijaid tervisele kahjuliku ja vastuvõetamatu toidu eest ja seda kohaldatakse turule viidava toidu suhtes (nt. toidus võõrkehad, ohtlik kemikaal, erinevad saasteained jne).

- Üldiseid eeltingimusi nt. loomade pidamiseks, lüpsmiseks ja piima varumiseks, transpordiks.

Tootmisüksuseks võib olla piimafarm, munafarm, põllumassiiv, katmikala, kuivati, säilitamishoone, pakendamisruum, veovahend jne.

Rikkumine võib esineda kolmel erineval tasemel:

Vähemtõsine rikkumine – turule on viidud ohtlikku toitu, mis ei ole põhjustanud tõsiseid tagajärgi (haiguspuhangud, terviseprobleemid, surm) ning ettevõtte rakendab kõiki meetmeid ohutu toidu tootmiseks

Tõsine rikkumine – turule on viidud ohtlikku toitu, mis võib-olla on põhjustanud haiguspuhanguid, terviserikkeid ning ettevõtte ei rakenda kõiki meetmeid ohutu toidu tootmiseks

Väga tõsine rikkumine – turule on viidud ohtlikku toitu, mis on põhjustanud tõsiseid haiguspuhanguid (haiguspuhangud, terviseprobleemid, surm) ning ettevõtte ei rakenda kõiki meetmeid ohutu toidu tootmiseks

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramiste põhjal.

Ulatus – hinnatakse rikkumise ulatust.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud.

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSI DUS		Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur

	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub			
	Turule on viidud ohtlik toit, mis ei ole põhjustanud tõsiseid tagajärgi. Ettevõtte rakendab kõiki meetmeid ohutu toidu tootmiseks	Turule on viidud ohtlik toit, mis ei ole põhjustanud tõsiseid tagajärgi. Ettevõtte ei rakenda kõiki meetmeid ohutu toidu tootmiseks	Turule on viidud ohtlik toit, mis võib-olla on põhjustanud haiguspuhanguid/tervi serikkeid. Ettevõtte ei rakenda kõiki meetmeid ohutu toidu tootmiseks	Turule on viidud ohtlik toit, mis on põhjustanud tõsiseid tagajärgi. Ettevõtte ei rakendata meetmeid ohutu toidu tootmiseks
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
		Rikkumine on toimunud 1 tootmisüksuses	Rikkumine on toimunud 2 tootmisüksuses	Rikkumine on toimunud 3 või enamas tootmisüksuses
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
		Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide

Avastatakse, et ühe piimafarmi toorpiimast võetud proov on näiteks saastunud keemiliste ühenditega (nt. saastumine ravimijääkidega, pesemis- ja desinfitseerimisainete jääkidega, pestitsiididega jm.) või esinevad füüsikalised ohud (kivid, klaas jm.) Rikkumisel ei olnud tõsiseid tagajärgi ning kontrollimisega polnud võimalik kindlaks teha saastumise allikat, sest ettevõtte rakendab kõiki meetmeid ohutu toidu tootmiseks. Rikkumine on toimunud ühes tootmisüksuses ja rikkumine on olnud ühekordne.

Tõsidus- Turule on viidud ohtlik toit, mis ei ole põhjustanud tõsiseid tagajärgi. Ettevõtte rakendab kõiki meetmeid ohutu toidu tootmiseks → 1 punkt

Ulatus- Rikkumine on toimunud ühes tootmisüksuses → 2 punkt

Püsivus- Rikkumine on olnud ühekordne → 2 punkt

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 1+2+2= 5 punkti.

VHS rakendatakse juhul kui:

Tõsidus – 1

NÕUE 10 (KM 4, N 2): Toidulooma söötmiseks kasutatav sööt peab olema ohutu inimese ja looma tervisele.

EPN määrus (EÜ) nr 178/2002 art 15; EPN määrus (EU) nr 767/2009 art 4 lõiked 1 ja 3, art 6 lõige 1; Söödaseadus § 4 lg 2; Põllumajandusministri määrus (25.04.2007) nr 66

Sööt on ohtlik, kui sellel on kahjulik mõju inimese või looma tervisele. Näiteks on ohtlikud patogeensete mikroorganismidega või võõrkehadega saastunud sööt (klaas, pakendid jt).

Kellele nõue kohaldub? Nõue kohaldub loomapidajale ja söödamaterjali tootjale ning turustajale (näiteks teraviljakasvataja, kes turustab saagi söödaks). Nõue kohaldub ka sööda väikeses koguses (5 tonni) turuleviijale, kes ei pea olema registreeritud toidu ja sööda käitlejate registris.

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Kontrollitakse, kas sööt on ohutu. Hinnatakse visuaalselt sööda (sh ka sisseostetud sööda) käitlemist, sealhulgas kas on välistatud sööda saastumine

Sööt ei tohi sisaldada järgmiseid keelatud materjale:

1. fekaalid, uriin ja seedetrakti eraldatud sisu, mis saadakse seedetrakti tühjendamisel või eemaldamisel, sõltumata töötlemisviisist või lisanditest,
2. parkainega töödeldud toornahk, sealhulgas selle jäätmed,
3. seemned ja muu taimne paljundusmaterjal, mida on pärast koristust otstarbekohaselt töödeldud taimekaitsevahenditega, ning võimalikud kõrvalsaadused,
4. puit, sealhulgas saepuru või muud puidust saadud materjalid, mida on töödeldud puidukonservantidega,
5. igasugused linnareovee, olmereovee ja tööstusreovee töötlemise erinevate etappide käigus saadavad jäätmed, sõltumata sellest, kas neid jäätmeid on täiendavalt töödeldud või milline on reovee päritolu,
6. tahked olmejäätmed, nt majapidamisjäätmed,
7. toidu- ja söödatööstusest pärit toodete pakendid ja pakendite osad,
8. n-alkaanidel kasvatatud Candida pärmidest saadud valgutooted.

Sööt ei tohi sisaldada ka soovimatuid aineid üle lubatud piirmäära. Soovimatu aine on söödas sisalduv kahjulik aine või toode, mis on sinna lisandunud, tekkinud või sattunud sööda tootmise või keskkonna saastumise tõttu ning mille lubatust suurem sisaldus söödas on ohtlik inimese või looma tervisele või see halvendab loomakasvatuseomadusi.

Kui sööt sisaldab soovimatuid aineid üle lubatud piirmäära, siis sellist sööta ei tohi sööta ega soovimatu aine sisalduse vähendamiseks segada sama või muu söödaga.

Sööta ei tohi ka Salmonella spp-ga saastunud sööta.

Söödakäitleja on põhjendatud kahtluse korral, et sööt ei vasta söödaohutusnõuetele ja võib olla ohtlik inimese või looma tervisele, algatanud koheselt sööda käitlemisest eemaldamise ja teavitanud sellest viivitamata PTA-d ning on teinud PTA-ga koostööd.

Rikkumine võib esineda kolmel erineval tõsidusastmel:

Vähem tõsine rikkumine - kui söötmissalas on näha söödaks keelatud materjale (nöörid, pakendid või pakendite osad, majapidamisjäätmed jms)

Tõsine rikkumine – kui eelnevate kontrollide käigus on võetud proove ja tuvastatud, et sööt sisaldab soovimatuid aineid üle lubatud piirnõrmi ja/või Salmonella spp-d ning seda saastunud sööta on söödetud.

Väga tõsine rikkumine - saastunud sööda söötmine on põhjustanud loomadel tervisehäireid.

Rikkumise hindamine

Tõsidus - lähtutakse sellest, millega sööt on saastunud (keelatud materjalid, soovimatud ained, Salmonella spp).

Ulatas - nõude rikkumise ulatuse hindamisel lähtutakse partiide arvust, mis on saastunud, kas saastunud sööta on söödetud või kas soovimatuid aineid sisaldavat sööta saanud loomi või loomade saadusi on turustatud.

Püsivus - hinnatakse, perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud.

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Ladustatud sööt on saastunud keelatud materjalidega	Keelatud materjalidega saastunud sööt on söötmissalas	Kontrollide käigus on kindlaks tehtud, et ettevõttes käideldav sööt sisaldab soovimatuid aineid üle lubatud piirnormi	Saastunud sööda söötmine on põhjustanud loomadel tervisehäireid
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Saastunud on 1 partii	Saastunud on rohkem kui üks partii	Saastunud partiid on loomadele söödetud	Saastunud söödaga söödetud loomi/loomade saadusi on turustatud
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
		Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet kontrollida

Näide 1.

Avastatakse, et ladustamisalal on kilepakendi tükkidega saastunud segasööda hunnik (1 partii).

Loomapidaja ei ole veel segasööta loomadele söötnud.

Tõsidus- Ladustatud sööt on saastunud keelatud materjalidega → 1 punkti

Ulatas- Saastunud on 1 partii (1 hunnik) → 1 punkti

Püsivus- Rikkumine on ühekordne → 2 punkti

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 1+1+2= 4 punkti.

Näide 2

Kontrolli ette valmistades avastatakse, et sööda valdkonna ametniku poolt on söödast võetud proov teraviljast. Proov on hinnatud mittevastavaks, kuna sisaldab soovimatut ainet rukki tungalteraga üle lubatud piirnormi. Sööda valdkonna ametnik oli kontrollitavat sellest teavitanud ning saastunud sööta ei tohtinud söödaks kasutada. Kohapealse CC kontrolli käigus aga selgub, et seda sööta on kasutatud edasi. Kontrollitav pole loomi ega nende saadusi vahepeal turustanud.

Tõsidus- Kontrollide käigus on kindlaks tehtud, et ettevõttes käideldav sööt sisaldab soovimatuid aineid üle lubatud piirnormi ning ohtlikku sööta kasutati edasi → 3 punkti

Ulatas- Saastunud sööta on loomadele söödetud → 3 punkti

Püsisvus- Rikkumine on korduv → 4 punkti

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 3+3+4= 10 punkti.

NÕUE 11 (KM 4, N 3): Esmatoodete tootmisega tegelevad toidukäitlejad peavad tagama suurimas võimalikus ulatuses esmatoodete kaitse saastumise eest, võttes arvesse esmatoodete mis tahes järgnevat töötlemist (tervisetõendi nõue).

EPN määrus (EÜ) nr 852/2004 art 4 lg 1 ning lisa I A osa (II jaotise punkti 4 alapunktid g, h ja j, punkti 5 alapunktid f ja h, punkt 6; Loomatauditõrje seadus § 8

Kellele nõue kohaldub? Nõue kohaldub teavitatud esmatootjatele.

Antud nõuet ei kontrollita kui esmatooteid turustatakse otse tarbijale väikeses koguses või kasutatakse oma tarbeks.

Esmatoodete väike kogus on:

mitteloomsed esmatooted - kogus, mis turustatakse otse tarbijale (turul, talus kohapeal) või jaekaubandusettevõttele (pood, toitlustusettevõtte)

lehma toorpiim- kuni 100 liitrit päevas

kitse toorpiim – kuni 20 kg päevas

ute toorpiim – kuni 10 kg päevas

kala – kuni 100 kg päevas

mesi – kuni 15 taru või mesilasperega majapidamisest või ettevõttest

munad – kuni 50 muneva linnuga majapidamisest või ettevõttest.

Esmatootmine – esmatoodete tootmine, pidamine või kasvatamine, kaasa arvatud saagikoristus, lõpsmine ja põllumajandusloomade kasvatamine enne tapmist (määrus (EÜ) nr 178/2002 artikkel 3 lõige 17).

Esmatootmine on mõiste, millega kirjeldatakse põllumajandusettevõttes või sellega sarnasel tasandil tehtavaid toiminguid, ning see hõlmab muu hulgas:

taimsete saaduste nagu teravilja, puuviljade, köögiviljade ja maitsetaimede kasvatamine ning nende vedu, ladustamine ja käitlemine (ilma nende laadi oluliselt muutmata) ja edasine vedu ettevõttesse;

toiduloomade kasvatamine ning sellega seotud toimingud;

lõpsmine ja piima hoiustamine;

munade tootmine ja korjamine tootja valdustes (välja arvatud munade pakkimine);

mee varumine ja sellega seotud toimingud.

Liha ei ole esmatoode!

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Tootmisüksuseks võib olla piimafarm, munafarm, põllumassiiv, katmikala, kuivati, säilitamishoone, pakendamisruum, veovahend jne.

Antud nõude osas kontrollitakse tervisetõendi olemasolu loomapidajal ja kõigil põllumajandusloomade ja loomsete saadustega vahetult kokkupuutuvatel isikutel.

Toidukäitlejad peavad järgima asjakohaseid meetmeid õhust, pinnasest, veest, söödast, väetistest, veterinaaravimitest, taimekaitsevahenditest ja biotsiididest ning jäätmete säilitamisest, käsitlemisest ja kõrvaldamisest tulenevate saastumise ohjamisest. Kontrollitakse loomsete

esmatoodete tootmisega tegelevas üksuses: bioohutusmeetmete rakendamist ehk peab vältima toiduga edasikanduvate nakkushaiguste sissetoomist ja levikut.

Antud nõude osas kontrollitakse loomsete esmatoodete tootmisega tegelevas üksuses: bioohutusmeetmete rakendamist ehk peab vältima toiduga edasikanduvate nakkushaiguste sissetoomist ja levikut. (852/2004 II jaotise punkti 4 alapunkt h).

Söödalisandite ja veterinaarravimite õige kasutamine (852/2004 II jaotise punkti 4 alapunkt j). Kontrollitakse nõuete 17 ja 9 hindamise kaudu

Antud nõuet on võimalik hinnata ka kui:

esmatooteid ei ole veel tekkinud (nt teravili veel koristamata)

esmatooted on juba realiseeritud (nt teravili on maha müüdnud)

esmatooteid hoiustatakse teise käitleja juures (nt teravilja hoiustatakse teise ettevõtte kuivatis), sel juhul on teine ettevõtte teavitatud toidukäitleja.

Rikkumine võib esineda kahel erineval tasemel:

Tõsine rikkumine – esmatooted ei ole kaitstud saastumise eest jäätmete ja ohtlike ainetega

Väga tõsine rikkumine – esmatooted ei ole kaitstud saastumise eest jäätmete ja ohtlike ainetega ning esmatooted on juba saastunud.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramiste põhjal.

Ulatus – hinnatakse rikkumise ulatust.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud.

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
			Esmatooted ei ole kaitstud saastumise eest	Esmatooted ei ole kaitstud saastumise eest ning tooted on juba saastunud
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
		Rikkumine on toimunud 1 tootmisüksuses	Rikkumine on toimunud 2 tootmisüksuses	Rikkumine on toimunud 3 või enamas tootmisüksuses
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
		Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide

Avastatakse, et ühes piimafarmis rikutakse nt. ohtlike ainete või jäätmete käitlemise korda ja antud rikkumise kestvust ei ole võimalik kindlaks määrata ja käitleja ei taha nõuet täita.

Tõsidus- Esmatooted ei ole kaitstud saastumise eest → 3 punkti

Ulatus- Rikkumine on toimunud ühes tootmisüksuses → 2 punkti

Püsivus- Rikkumine on olnud pidev ja käitleja ei taha nõuet täita → 4 punkti

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 3+2+4= 9 punkti.

NÕUE 12 (KM 4, N 4): Esmatoodete tootmisega tegelevad toidukäitlejad peavad pidama arvestust ja säilitama andmeid asjakohasel viisil ja asjakohase aja jooksul ohtude ohjamiseks võetud meetmete kohta.

EPN määrus (EÜ) nr 852/2004: I lisa III jaotise punkti 8 alapunktid a, b, d ja e, punkti 9 alapunktid a ja c

***Kellele nõue kohaldub?** Teavitatud taimse toidu esmatootjatele. Tootmisüksuseks võib olla põllumassiiv, katmikala, kuivati, säilitamishoone, pakendamisruum, veovahend jne.*

Antud nõuet ei kontrollita kui esmatooteid turustatakse otse tarbijale väikeses koguses või kasutatakse oma tarbeks.

Esmatoodete väike kogus on:

mitteloomsed esmatooted - kogus, mis turustatakse otse tarbijale (turul, talus kohapeal) või jaekaubandusettevõttele (pood, toitlustusettevõtte).

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Antud nõude täitmist kontrollitakse ainult taimsete esmatoodete tootmisega tegelevas üksuses. Loomsete esmatoodete tootmisega tegelevas üksuses kontrollitakse arvestust nõuete 12, 15 ja 20 all.

Toidukäitlejad peavad pidama arvestust ja säilitama andmed asjakohasel viisil ja asjakohase aja jooksul ohtude ohjamiseks võetud meetmete kohta vastavalt toidukäitlemisettevõtte laadile ja suurusle. Toidukäitlejad peavad tegema neis arvepidamistes sisalduva asjaomase teabe kättesaadavaks pädevale asutusele.

Taimsete toodete tootmisega või vastava saagi kogumisega tegelevad toidukäitlejad peavad säilitama andmed eelkõige taimekaitsevahendite ja biotsiidide mis tahes kasutamise kohta ning taimedest võetud proove või muid proove kasutades tehtud asjakohaste analüüside inimese seisukohast tähtsate tulemuste kohta.

Toidukäitlejaid võivad arvestuse pidamisel abistada muud isikud, näiteks veterinaarid, agronoomid ja talumajapidamistehnikud

Rikkumine võib esineda kolmel erineval tasemel:

Vähemtõsine rikkumine – arvestust peetakse aga mitte järjepidevalt

Tõsine rikkumine – arvestust ei peeta

Väga tõsine rikkumine – arvestust ei peeta ja on esitatud teadlikult valeandmeid

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramiste põhjal.

Ulatus – hinnatakse rikkumise ulatust.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud.

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
TOUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur

		Arvestust peetakse aga mitte järjepidevalt	Arvestust ei peeta	Arvestust ei peeta ja on esitatud teadlikult valeandmeid
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes tootmisüksuses	Rikkumine on toimunud 2 tootmisüksuses	Rikkumine on toimunud 3 tootmisüksuses	Rikkumine on toimunud 4 või enam tootmisüksuses
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
		Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide: Esmatootja on käesoleval aastal võtnud proove pestitsiidide jääkide analüüsimiseks kartulist, kurkidest ja tomatitest. Tomatite ja kurkide pestitsiidide jääkide sisaldus oli üle normi, kuid ettevõttel puudub sellekohane arvestus, kuna protokollid on ära visatud.

Tõsidus: Arvestust ei peeta → 3 punkti.

Ulatus: Rikkumine on toimunud kahes tootmisüksuses → 2 punkti.

Püsivus: Rikkumine on ühekordne → 2 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 3+2+2= 7 punkti.

VHS rakendatakse juhul kui:

Ulatus – 1

NÕUE 13 (KM 4, N 5): Toorpiim peab olema nõuetekohane ja pärinema kliiniliselt tervetelt loomadelt. Lüpsiseadmed ja ruumid, kus piima hoitakse, käsitsetakse või jahutatakse on paigaldatud ja ehitatud piima saastumisohtu maksimaalselt piiravalt. Lüpsimine sooritatakse hügieeniliselt. Vahetult pärast lüpsi tuleb piim hoida puhtas kohas, mis on projekteeritud ja varustatud saastamist vältivalt.

Toiduseadus § 12 lg 1 ja § 21 lg 1; Põllumajandusministri (15.06.2006) määrus nr 72 §4; Põllumajandusministri (15.06.2006) määrus nr 71 § 2 lg 3, 4 ning § 5 lg 3

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub toorpiima turustajale, kes turustab toorpiima heakskiidetud kokkuostjale või töötlejale, otse tarbijale või jaekaubandusettevõttele. Antud nõue ei kohaldu väikeses koguses otse tarbijale turustamiseks mõeldud toorpiima käitlemisel (st. toorpiima turustatakse väikeses koguses üksnes piimatootmisettevõttest tarbijale) ega oma tarbeks kasutatava toorpiima osas.

Käitlejal on kohustus teavitada pädevat asutust ja rakendada asjakohaseid meetmeid kui toorpiim ei vasta eeltoodud punktides kirjeldatud nõuetele

Erand:

Siseriiklikult on Eestis erandiks käitlejad, kes turustavad toorpiima väikeses koguses piimatootmisettevõttest otse tarbijale ja nemad toorpiima nõuetekohasust ei tõenda (toorpiimale analüüse ei teosta).

Üksikproovi tulemus ei ole bakterite üldarvu ja soomaatiliste rakkude arvu osas nõude rikkumise aluseks. Nõude rikkumise aluseks on bakterite üldarvu ja soomaatiliste rakkude arvu geomeetrilise keskmise ületamine 2019/627 artikli 50 mõistes.

Kui toiduks turustatav toorpiim ei vasta loomset päritolu toidu hügieeni määruses kehtestatud kriteeriumidele soomaatiliste rakkude arvu või mikroorganismide arvu osas ja toidukäitleja ei ole parandanud olukorda kolme kuu jooksul alates pädeva asutuse esimesest teavitamisest kriteeriumidele mittevastavuse kohta, peatatakse tootmisettevõttest toorpiima tarnimine või väljastatakse eriluba ja kohaldatakse selle suhtes toorpiima töötlemist ja kasutamist käsitlevaid nõudeid rahvatervise kaitsmiseks. Vormistatakse KM nõude rikkumine.

Toorpiima otseturustamisel loetakse nõude rikkumiseks, kui on ületatud *Staphylococcus aureusele* kehtestatud piirnorm.

Antibiootiliste jääkainete esinemist loetakse nõude rikkumiseks kui on tõendatud antibiootiliste jääkainete esinemine (Delvotest) EPJ piimalabori poolt analüüsitud proovis või on tegemist riikliku järelevalve käigus võetud proovi mittenõuetekohasusega (Delvotest) ja on tõendatud oht inimese tervisele.

Toorpiimale kohaldatud kriteeriumide täitmise kontrollil ei arvestata hinnangu andmisel olukordi, mis võivad tuleneda vääramatust jõust nt. torm, mis põhjustas elektrikatkestuse ja seetõttu ületati geomeetriline keskmine nt. mikroorganismide üldarvu osas.

Rikkumist ei tohi käsitleda ebaolulisena, kui nõude mittetäitmine on toonud kaasa otsese ohu inimese tervisele. Hindamismatriksis võetakse hinnangu andmisel aluseks antibiootikumide jääkkontsentratsioonide esinemise toorpiimas üle lubatud piirmäära. Hindamise üheks kriteeriumiks on EPJ piimalabori poolt analüüsitud proovi või riikliku järelevalve käigus võetud proovi tulemus (nt. Delvotest + tõendatud ravimijäägi määramiseni välja nt. seireproovi korral).

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Kontroll toimub piimafarmis kohapeal PTA poolt. EPJ piimalaborist laekunud teatiste analüüs toimub vastava regiooni järelevalveametniku poolt ja kontroll viiakse tema poolt läbi piimafarmis kohapeal.

Toorpiim peab pärinema loomadelt:

kes ei ilmuta inimestele piima kaudu kanduda võivate nakkushaiguste sümptomeid;

kelle üldine tervislik seisukord on hea, kes ei saasta piima;

kellele pole manustatud keelatud aineid ega tooteid ning kes pole saanud keelatud ravi;

kelle suhtes, kui neile on manustatud lubatud tooteid või aineid, on järgitud ettenähtud keeluaegu;

pole kehtestatud kitsendusi zoonooside valdkonnas.

Piima hoidmise ruumid peavad olema kaitstud kahjurite eest, olema piisavalt eraldatud ruumidest, kus hoitakse loomi ja vajadusel omama sobilikke külmutusseadmeid. Piimaga ettenähtud korras kokkupuutuvate seadmete pinnad peavad olema kergesti puhastatavad ja vajaduse korral desinfitseeritavad ning neid tuleb hoida heas korras. Sellised pinnad tuleb pärast kasutamist puhastada ja vajaduse korral desinfitseerida. Lüpsmine sooritatakse hügieeniliselt (st. enne lüpsi alustamist on nidad, udar ja külgnevad osad puhtad; loomad, kellele rakendatakse raviprotseduure, mille kaudu võivad piimasse kanduda jääkained, on eraldusmargistatud ja selliselt loomadelt saadud piima ei kasutata inimtoiduks enne ettenähtud keeluaaja lõppu). Vahetult pärast lüpsi hoitakse piim piima hoidmise ruumisnõutaval temperatuuril. Piim tuleb peale lüpsi viivitamata

jahutada temperatuurini 8° C igapäevase kogumise puhul või temperatuurini mitte üle 6° C, kui kogumine ei toimu iga päev. Transpordi ajal tuleb külmaahel säilitada.

Märkus: Temperatuurinõudeid ei esitata, kui piim töödeldakse kahe tunni jooksul alates lüpsmisest või kõrgem temperatuur on vajalik teatavate piimatoodete valmistamisega seotud tehnoloogilistel põhjustel ja pädev asutus lubab seda.

Toorpiima nõuetekohasuse hindamisel käsitletakse reaalselt toorpiimas fikseeritud mikroorganismide üldarvu ning somaatiliste rakkude arvu geomeetrilist keskmist juhul kui uuringud teostatakse EPJi piimalaboratooriumi poolt. Need piimatootmisettevõtted, kes toorpiimauuringuid EPJi piimalaboris ei teosta, tõendavad toorpiima nõuetekohasust katseprotokolli(de) esitamisega.

Katseprotokolli(de) esitamist ei nõuta väikeses koguses toorpiima otseturustajatelt, kes realiseerivad toorpiima oma piimakäitlemisettevõttest kohapealt või kasutavad toorpiima ainult oma pere tarbeks.

Kriteeriumid lehma toorpiima turustamisel:

- mikroorganismide üldarv temperatuuril 30 ° C (ml kohta)

Nõue: ≤ 100 000 (libisev geomeetriline keskmine üle kahe kuu, vähemalt kaks proovi kuu kohta);

- somaatiliste rakkude arv (ml kohta)

Nõue: ≤ 400 000 (libisev geomeetriline keskmine üle kolme kuu, vähemalt üks proov kuu kohta);

Kriteeriumid teiste liikide toorpiima puhul:

- mikroorganismide üldarv temperatuuril 30 ° C (ml kohta)

Nõue: ≤ 1 500 000 (libisev geomeetriline keskmine üle kahe kuu, vähemalt kaks proovi kuu kohta);

Üldnõue toorpiima turustamisel:

- toorpiim ei sisalda antibiootilisi jääkaineid koguses, mis ületaks lubatud tasemeid või nende kombineeritud summa ületaks mis tahes lubatud maksimumväärtuse

Käitlejal on kohustus teavitada pädevat asutust ja rakendada asjakohaseid meetmeid kui toorpiim ei vasta eeltoodud punktides kirjeldatud nõuetele.

Otseturustusel tuleb täiendavalt teostada:

- Staphylococcus aureuse esinemise kontroll, üks kord kahe kuu jooksul.

Nõue: tulemus alla 500cfu/ml;

- toorpiimas antibiootiliste jääkainete esinemise kontroll, üks kord kuus .

Erandid:

Siseriiklikult on Eestis erandiks käitlejad, kes turustavad toorpiima väikeses koguses piimatootmisettevõttest otse tarbijale ja nemad toorpiimale analüüse ei teosta.

Sellisele toorpiimale laborianalüüside teostamise kohustus kvaliteedi kontrolliks piimafarmis puudub.

Üksikproovi tulemus ei ole mikroorganismide üldarvu ja somaatiliste rakkude arvu osas nõude rikkumise aluseks. Nõude rikkumise aluseks on mikroorganismide üldarvu ja somaatiliste rakkude arvu geomeetrilise keskmise ületamine üle kolme kuu. Toorpiima tarnimine piimatootmisettevõttest tuleb peatada juhul kui piimatootja ei ole parandanud olukorda kolme kuu jooksul alates pädeva asutuse esimesest teavitamisest kriteeriumidele mittevastavuse kohta mikroorganismide üldarvu ja somaatiliste rakkude arvu osas. Sellise olukorra tekkimisel on toorpiima turustamine lubatud ainult pädeva asutuse eriloa alusel. Toorpiima otseturustamisel loetakse nõude rikkumiseks, kui on ületatud Staphylococcus aureusele kehtestatud piirnõue.

Antibiootiliste jääkainete esinemist loetakse nõude rikkumiseks kui on tõendatud oht inimese tervisele nt. pidurdusainete esinemine turustatud toorpiimas tõendati piimatööstuse enesekontrolli

käigus või EPJ-i piimalabori poolt analüüsitud proovis või riikliku järelevalve käigus võetud proovis ning menetluse käigus selgub, et piimatootja oli partii saastumisest teadlik, kuid turustas sellise toorpiima nt. otseturustamise teel või suunas teadlikult edasi teisele käitlejale.

Juhust, kus toorpiima varumisel tõendati üksikproovis pidurdusainete esinemine, kuid autopartii oli nõuetekohane või saastunud autopartii suunati tagasi probleemi põhjustanud piimafarmi, ei loeta sellist juhust rikkumiseks KM nõude mõistes, kuna antud juhusega ei kaasnenud ohtu inimese tervisele ja ühe eksimuse eest ei tohi kaks korda karistada.

Rikkumine võib esineda kahel erineval tasemel:

Vähemtõsine rikkumine – vead, mis ei mõjuta toorpiima kvaliteeti

Väga tõsine rikkumine – vead, mis mõjutavad toorpiima kvaliteeti viisil, mis põhjustab toorpiima mittenõuetekohasuse st. geomeetrilise keskmise ületamise kolme kuu jooksul alates pädeva asutuse esimesest teavitamisest; antibiootiliste ainete jääkide esinemine EPJpiimalabori poolt analüüsitud proovis või riikliku järelevalve käigus võetud proovi mittenõuetekohasus (Delvotest). Otseturustatavas toorpiimas Staphylococcus aureuse kehtestatud piirnorm ületatud või antibiootiliste ainete jääkide esinemine turustatavas toorpiimas, mida EPJpiimalaboris ei analüüsita (Delvotest).

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramiste põhjal.

Ulatus – hinnatakse rikkumise ulatust.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud.

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Vead, mis ei mõjuta toorpiima kvaliteeti			Vead, mis mõjutavad toorpiima kvaliteeti viisil, mis põhjustab toorpiima kvaliteedikriteeriumide ületamise st. geomeetrilise keskmise ületamise mikroorganismide üldarvu ja somaatiliste rakkude arvu osas üle kolme kuu; antibiootiliste jääkainete esinemine turustatud toorpiimas. Otseturustatavas toorpiimas Staphylococcus aureuse kehtestatud piirnorm ületatud
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
		Rikkumine on hõlmanud ühte karja	Rikkumine on hõlmanud kahte karja	Rikkumine on hõlmanud kolme või rohkem kui kolme karja
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju

		Rikkumine on ühekordne	on	Rikkumine on korduv	on	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita
--	--	------------------------	----	---------------------	----	--

Näide: Toorpiima mikroorganismide üldarv ületab kolme kuu jooksul geomeetrilise keskmise (libisev geomeetriline keskmine üle kahe kuu, vähemalt kaks proovi kuu kohta ületab lubatud piirnormi). Rikkumine on hõlmanud üksnes kontrollitavat karja ja on olnud ühekordne.

Tõsidus: Mikroorganismide üldarv on ületanud geomeetrilise keskmise kolme kuu jooksul → 4 punkti.

Ulatus: Rikkumine on hõlmanud üksnes kontrollitavat karja → 2 punkti.

Püsivus: Rikkumine on olnud ühekordne → 2 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest $4+2+2=8$ punkti.

VHS rakendatakse juhul kui:

Tõsidus – 1

NÕUE 14 (KM 4, N 6): Kuni tarbijale müüginii tuleb mune hoida puhtalt, kuivalt, lõhnavabalt, löökide eest efektiivselt kaitstult ja otsese päikese eest varjus.

EPN määrus (EÜ) 853/2004 III lisa X jao I peatüki punkt 1

Kellele nõue kohaldub? Teavitatud esmatootjatele. Antud nõuet ei kontrollita kui esmatooteid turustatakse otse tarbijale väikeses koguses või kasutatakse oma tarbeks.

Esmatoodete väike kogus on:

munad – kuni 50 muneva linnuga majapidamisest või ettevõttest.

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Kontrollitakse esmatootjaid, kes turustavad mune otse tarbijale või pakkekeskusesse.

Antud nõude puhul kontrollitakse munade hoiustamistingimusi.

Hoiutingimuste mittetäitmine võib põhjustada munade kvaliteedi languse ja/või nende muutumise inimeste tervisele ohtlikuks (saastumise tagajärjel).

Nõuetekohane muna on normaalse kujuga, puhas, ilma kahjustusteta (terve koorega), võõrlõhnade- ja lisanditeta.

Munade kvaliteediklassidesse liigitamine toimub tunnustatud pakenduskeskustes ja seda antud juhul (farmi tasemel) ei kontrollita. Kuid kui tahetakse toota inimtoiduks mõeldud mune, peavad need A-klassi kvaliteediomadustele vastama. Selleks on oluline tagada munade õiged hoiutingimused.

Mune ladustatakse ja veetakse soovitatavalt püsival temperatuuril, mis kõige paremini sobib nende hügieeniomaduste säilitamiseks. Munad turustatakse jaekaubandusettevõtjale, sealhulgas toitlustusettevõtjale, seitsme päeva jooksul ja tarbijale 21 päeva jooksul arvates munemisest.

Kontrollitakse kas mune hoitakse puhtalt, kuivalt, lõhnavabalt, löökide eest kaitstult ja otsese päikese eest varjus.

Rikkumine võib esineda kahel erineval tasemel:

Tõsine rikkumine – ei ole tagatud tingimusi nõuetekohase toidu tootmiseks

Väga tõsine rikkumine – ei ole tagatud tingimusi nõuetekohase toidu tootmiseks ja munad on rikunud

*Rikkumise hindamine**Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramiste põhjal.**Ulatus – hinnatakse rikkumise ulatust.**Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud.*

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
			Ei ole tagatud tingimusi nõuetekohase toidu tootmiseks	Ei ole tagatud tingimusi nõuetekohase toidu tootmiseks ja munad on rikunud
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes tootmisüksuses	Rikkumine on toimunud 2 tootmisüksuses	Rikkumine on toimunud 3 tootmisüksuses	Rikkumine on toimunud 4 või enam tootmisüksuses
TÕSIDUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine on ühekordne	Rikkumise kestvust pole võimalik kindlaks määrata	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide*Avastatakse, et rikutakse munade hoiustamistingimusi. Rikkumine on toimunud ühes tootmisüksuses ja rikkumise kestvust ei ole võimalik kindlaks määrata**Tõsidus: Ei ole tagatud tingimusi nõuetekohase toidu tootmiseks → 3 punkt**Ulatus: Rikkumine on toimunud ühes tootmisüksuses → 1 punkt**Püsivus: Rikkumise kestvust pole võimalik kindlaks määrata → 1 punkt**Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 3+1+1= 5 punkti..***NÕUE 15 (KM 4, N 7): Sööta tuleb käidelda ohutult, puhastel pindadel ja puhaste seadmetega ning hoida eraldi ohtlikest ainetest, et vältida sööda saastumist. Tuleb tagada sööda õige jaotamine.***EPN määrus (EÜ) nr 183/2005 artikli 5 lg 1; I lisa A osa I peatüki punkt 4 e ja g, III lisa III osa punktid 1 ja 2*

Kellele nõue kohaldub? Nõue kohaldub loomapidajale, kes turustab loomi või loomseid saadusi (va toidu esmatoodangu väikesed kogused) ning söödamerjali tootjale ja turustajale (näiteks teraviljakasvatataja, kes turustab saagi söödaks).

Antud nõue ei kohaldu isikule, kes:

- 1) toodab sööta ja söödab loomi, kelle saadused tarbitakse ära oma pere poolt ja üle jäänud saadused (toidu esmatoodete väikesed kogused) turustab kohalikele lõpptarbijatele,
- 2) turustab sööda esmatoodangu väikseid koguseid, mis on üle jäänud oma tarbeks peetavate loomade söötmisest (kuni 5 tonni aastas)
- 3) toodab sööta ja söödab loomi, keda ei tarbita toiduks (karusloomad, lemmikloomad).

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Üksuseks võib olla ladu, laut, kuivati, veovahend, sööda tootmise vahendid ja seadmed jne.

Kontrollimisel hinnatakse, kas:

- 1) jäätmed ja ohtlikud ained (kemikaalid, väetised jt) on ladustatud ja käideldud ohutult ja eraldi söödast,
- 2) sööda ladustamise alad ja mahutid ning sööda veoks kasutatavad veokid ja seadmed on puhtad ja välditakse sööda saastumist,
- 3) seemned on ladustatud eraldi ja välditakse sööda saastumist loomade juurdepääs seemnetele,
- 4) on arvestatud asjakohaste laborianalüüside tulemustega (näiteks, kui söödast või lao pinnalt võetud proovist on tuvastatud *Salmonella ssp*, on teostatud puhastus/deso)
- 5) ravimsööta kasutatakse ainult sihtloomadele. Ravimsööt on ristsaastumise vältimiseks ladustatud teistest söötadest eraldi ja ladustatud nii, et on välistatud ravimsööda söötmine mittesihtloomadele,
- 6) tagatud on sööda õige jaotamine. Igale loomaliigile söödetakse neile ettenähtud sööta. Näiteks põrsastele (5-8 nädalat) mõeldud sööta, mis sisaldab suuremas koguses vaske (kuni 100 mg/kg täissöödas), ei tohi sööta nuumikutele. Nuumikutele mõeldud täissöödas tohib vaske olla ainult 25 mg/kg.
Kalajahu sisaldavat sööta ei tohi sööta mäletsejalistele (v.a piimaasendaja võõrutamata vasikad).

Rikkumine võib esineda kahel erineval tõsidusastmel:

Vähem tõsine rikkumine - kui käitlemiseks kasutatavad seadmed ja pinnad on puhastamata (näiteks: seadmetel ja pindadel vana hallitanud sööt, ...).

Tõsine rikkumine - jaguneb omakorda kaheks

a) loomagrupile on antud neile mitte ettenähtud söödalisandeid sisaldavat sööta. Söödalisandid on näiteks mikroelementide ühendid, koktsidiostaatikumid, vitamiinid. Söödalisandite registris on määratud, kas ja kui palju mingit söödalisandit teatud loomagrupile päevas lubatud on. Kui söödajaotusega pole tagatud, et õige sööt satub õigesse sihtkohta, on nõuet rikutud.

b) sööta käideldakse koos ohtlike ainetega ja sööt on saastunud. Ohtlike ainetena käsitletakse näiteks pestitsiide, biotsiide, ravimeid, väetisi, lahusteid, värve, puhastusvahendeid, kemikaale jms. Kui söötasid ja ohtlike aineid ning jäätmeid käideldakse eraldi ruumides, pole nõuet rikutud. Kui need asuvad samas ruumis või neid veetakse sama transpordivahendiga, on võimalus söödal reaalselt saastuda. Kontrollides tuleb kindlaks teha visuaalseid tõestusmaterjale otsides, kas sööt on saastunud ohtlike ainetega.

Väga tõsine rikkumine - kui loomi on söödetud saastunud söödaga ja loomi/loomseid saadusi on turustatud.

*Rikkumise hindamine**Tõsidus- hinnatakse nõuete eiramise laadi ning eiramiste põhjal**Ulatus- hinnatakse rikkumise ulatust.**Püsivus- hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud.***Hindamismaatriks**

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Söödakäitlemine ei vasta hügieeninõuetele	Söödaga samas ruumis hoitakse söödast eraldamata ohtlikke aineid	On toimunud söödavale jaotamine - looma kategooriale on antud neile mitte ettenähtud söödalisandeid sisaldavat sööta, kus söödalisandi kogus ületab loomaliigile ettenähtud lubatud piirnormi	Ohtlike ainetega saastunud sööta on loomadele söödetud ning loomi/loomseid saadusi on turustatud
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes üksuses (nt laos)	Rikkumine on toimunud kahes üksuses	Rikkumine on toimunud ning saastunud sööta ja vale sööta on söödetud ühele looma kategooriatele	Rikkumine on toimunud ning saastunud sööta ja/või vale sööta on söödetud rohkem kui ühele looma kategooriatele
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
		Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

*Näide 1**Ettevõttes on munakanade söötmiseks kasutatud broileritele mõeldud koktsidiostaatikume sisaldavat sööta. Mune on turustatud. Rikkumine lõpetatakse.**Tõsidus- Loomagrupile on antud neile mitte ettenähtud söödalisandeid sisaldavat sööta → 3 punkti**Ulatus- Sööda vale jaotamine on toimunud ühe looma kategooria piires → 3 punkt**Püsivus- Rikkumine on ühekordne → 2 punkt**Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 3+3+2=8 punkti.**Näide 2*

Ettevõttes hoiustatakse sööta ja ohtlikke aineid samas ruumis. Sööt on puistes seinä ääres, pestitsiidid pakendatult riiulil, mis on kohe sööda kõrval. On näha, et pestitsiidi pakend lekib, ohtlik aine on valgunud põrandale ja sealt edasi puistes sööda hunnikusse ning sööt on saastunud. Saastunud sööta kasutatakse. Sööda kasutamine lõpetatakse ja ohtlikud ained ladustatakse edaspidi teises ruumis, et vältida sööda saastumist.

Tõsidus: Sööta käideldakse koos ohtlike ainetega ja sööt on saastunud ning seda kasutatakse → 4 punkti

Ulatus: Saastunud sööta söödetakse ühele looma kategooriale → 3 punkt

Püsivus: Rikkumine on ühekordne → 2 punkt

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest $4+3+2=9$ punkti.

NÕUE 16 (KM 4, N 8): Jälgitavuse tagamiseks peavad söödakäitlejad arvet eelkõige järgmise üle:

a) taimekaitsevahendite ja biotsiidide kasutamine;

b) geneetiliselt muundatud seemnete kasutamine;

c) iga sissetulnud sööda allikas ja kogus ning iga väljaläinud sööda sihtkoht ja kogus.

EPN määrus (EÜ) nr 183/2005 I lisa A osa II peatüki punkt 2 alapunktid a, b, e; EPN määrus (EÜ) nr 178/2002 art 18 lg 2 ja 3

Kellele nõue kohaldub?

Nõue kohaldub loomapidajale, kes turustab loomi või loomseid saadusi (va toidu esmatoodangu väikesed kogused) ja söödamaterjali tootjale ja turustajale (näiteks teraviljakasvataja, kes turustab saagi söödaks).

Sööda jälgitavuse tagamiseks peavad söödakäitlejad pidama arvestust ja säilitama andmed asjakohase aja jooksul. Söödakäitlejad peavad tegema asjaomase teabe kättesaadavaks pädevale asutusele.

Antud nõue ei kohaldu isikule, kes:

- 1) toodab sööta ja söödab loomi, kelle saadused tarbitakse ära oma pere poolt ja üle jäänud saadused (toidu esmatoodete väikesed kogused) turustab kohalikele lõpptarbijatele,*
- 2) turustab sööda esmatoodangu väikseid koguseid, mis on üle jäänud oma tarbeks peetavate loomade söötmisest (kuni 5 tonni aastas),*
- 3) toodab sööta ja söödab loomi, keda ei tarbita toiduks (karusloomad, lemmikloomad).*

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Üksuseks võib olla ladu, laut, kuivati, veovahend, sööda tootmise vahendid ja seadmed jne.

Kontrollitakse, kas:

- 1) peetakse arvestust taimekaitsevahendite ja biotsiidide kasutamise üle,
- 2) peetakse arvestust geneetiliselt muundatud seemnete kasutamise üle,
- 3) peetakse arvestust iga sisse ostetud sööda koguse ja müüja ning müüdud sööda koguse ja ostja osas. On olemas arved või vajalik info on fikseeritud paberandjal või elektroonselt, samuti võib info olla fikseeritud põlluraamatus.

Rikkumise hindamine

Tõsidus- lähtutakse sellest, mis ulatuses toimub arvepidamine.

Ulatus- nõude rikkumise ulatuse hindamisel lähtutakse sellest, mille kohta täpsemalt arvepidamine puudub.

Püsivus- hinnatakse puudu oleva info kättesaadavust ja taastatavust.

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
		Arvepidamise ja jälgitavuse ühekordne viga	Arvepidamise ja jälgitavuse korduvad vead	Ei peeta arvestust ning jälgitavuse tagamiseks ei ole midagi tehtud ja/või on esitatud valeandmeid
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes üksuses (nt laos)	Rikkumine on toimunud kahes üksuses	Rikkumine on toimunud kolmes üksuses	Rikkumine on toimunud rohkem kui neljas üksuses
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
		Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide

Kontrolli käigus selgus, et ettevõttes peetakse arvet taimekaitsevahendite kasutamise üle, kuid pole fikseeritud sissetulnud sööda tarnijaid. Seega kui avastatakse, et tarnitud sööt ei ole ohutu siis pole võimalik kindlaks teha sööda tarnijaid.

Tõsidus: Peetakse arvet, aga jälgitavus pole tagatud → 3 punkti

Ulatus: Sisse tulnud sööda tarnija pole teada → 3 punkti

Püsivus: Rikkumine on pidev → 4 punkti

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 3+3+4= 10 punkti.

NÕUE 17 (KM 4, N 9): Hankida ja kasutada tohib üksnes sööta, mis pärineb Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EÜ) nr 183/2005 alusel registreeritud ja/või tegevusloaga söödakäitlejatelt.

EPN määrus (EÜ) nr 183/2005 artikkel 5 lõige 6

Kellele nõue kohaldub? Nõue kohaldub loomapidajale, kes turustab loomi või loomseid saadusi (va toidu esmatoodangu väikesed kogused) ja söödamaterjali tootjale ja turustajale (näiteks teraviljakasvataja, kes turustab saagi söödaks).

Antud nõue ei kohaldu isikule, kes:

1) toodab sööta ja söötab loomi, kelle saadused tarbitakse ära oma pere poolt ja üle jäänud saadused (toidu esmatoodete väikesed kogused) turustab kohalikele lõpptarbijatele,

- 2) turustab sööda esmatoodangu väikseid koguseid, mis on üle jäänud oma tarbeks peetavate loomade söötmisest (kuni 5 tonni aastas)
- 3) toodab sööta ja söödab loomi, keda ei tarbita toiduks (karusloomad, lemmikloomad).

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Söödmaterjalide tootjad ja turustajad ning loomapidajad peavad teavitama oma tegevusest Põllumajandus- ja Toiduametit. Selleks esitatakse majandustegevusteade, mille alusel kantakse käitleja „Riigi toidu ja sööda käitlejate registrisse“ söödakäitlejana.

Söödakäitlejad tohivad hankida ja kasutada üksnes sööta, mis pärineb „Riigi toidu ja sööda käitlejate registrisse“ kantud teavitanud ja/või tegevusluba omavatel söödakäitlejatelt.

Kontrollitakse, kas kontrollitav:

- 1) on teavitanud oma tegevusest PTAd ja on kantud toidu- ja söödakäitlejate registrisse,
- 2) hangib ja kasutab sööta, mis pärineb toidu- ja sööda käitlejate registrisse kantud (teavitatud ja tegevusloaga) söödakäitlejatelt.

NB! Kui sööta hangitakse käitlejalt, kes turustab sööda esmatoodangu väikseid koguseid, mis on üle jäänud oma tarbeks peetavate loomade söötmisest (kuni 5 tonni aastas), siis selline käitleja ei pea olema registris. Hindamaks, kas käitleja on esmatoodangu (hein, teravili, silo) väikese koguse müüja, tuleks jälgida, et ühelt ja samalt käitlejalt poleks aasta jooksul tarnitud üle 5 t esmatoodet.

Söödakäitlejate registreeritust saab kontrollida JVIS-i avalikust päringust.

(<https://jvis.agri.ee/jvis/login.html>)

PÕLLUMAJANDUS- JA TOIDUAMET

JÄRELEVALVE INFOSÜSTEEM

Avalikud päringud

- Toidulisandid ja eritoidud
- Veterinaararstid
- Teavitatud ja tegevusloaga söödakäitlejad
- Teavitatud ja tegevusloaga toidu/toiduga kokkupuutumiseks ettenähtud materjalide ja esemete käitlejad
- Ettekirjutused

Avalikust päringus tuleb valida - Teavitatud ja tegevusloaga söödakäitlejate otsing. Käitlejat saab otsida nime või äriregistrikoodiga.

PÕLLUMAJANDUS- JA TOIDUAMET

JÄRELEVALVE INFOSÜSTEEM

Teavitatud ja tegevusloaga söödakäitlejate otsing / Search of registered and approved feed business operators

Tunnusnumber
Identifying no:

Käitleja nimi või ärinimi
Name or business name:

Tegevuskoha nimi
Name of establishment:

Kuva vaid tegevusloaga ettevõtted
Show only approved establishments

Rikkumise hindamine

Tõsidus- lähtutakse sellest, millist söödaliiki registrisse mitte kantud käitlejalt tarniti.

Ulatus- nõude rikkumise ulatuse hindamisel lähtutakse sellest, mitu tarnijat on registreerimata.

Püsivus- lähtutakse käitleja tegevusest, kas rikkumine lõpetati või jätkati tegevust.

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Söödakäitleja pole oma tegevusest teavitanud PTAd	Teavitamata käitlejalt on hangitud söödamaterjali	Teavitamata käitlejalt on hangitud täissööta	Teavitamata käitlejalt on hangitud täiendsööta
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	1 – 2 tarnija on registrisse kandmata	3 - 4 tarnijat on registrisse kandmata	5 - 6 tarnijat on registrisse kandmata	7 ja rohkem kui seitse tarnijat on registrisse kandmata
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
		Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on pidev	Rikkumine on pidev ja loomapidaja ei taha nõuet täita

Näide

Kontrolli käigus selgub, et loomapidaja on ostnud otra ja maisi registris registreerimata isikult. Söödamaterjale on kasutatud oma ettevõttes peetavatele loomadele söötmiseks. Käitleja ütleb, et ta ei teadnud sellest nõudest, aga siiski ei vaheta ta tarnijat, mis sellest, et ta pole registris.

Tõsidus- Registreerimata ettevõttest on tarnitud mitut söödamaterjali → 2 punkti

Ulatus- 1 tarnija ei ole registrisse kantud → 1 punkti

Püsivus- Rikkumine on pidev ja loomapidaja ei taha nõuet täita → 4 punkti

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 2+1+4= 7 punkti.

NÕUE 18 (KM 4, N 10): Käitleja peab tagama turuleviidava toidu ja sööda või loomadele söödetava toidu ja sööda vastavuse pestitsiidide jääkide piirnormidele Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EÜ) nr 396/2005 artikli 18 kohaselt.

EPN määrus (EÜ) nr 396/2005 art 18

Kellele nõue kohaldub? *Taimse toidu ja sööda esmatoodete tootjatele (sh väikeses koguses esmatoodete tootjad)*

Nõuet ei kontrollita loomsete esmatoodete tootmisel.

Nõue ei kohaldu üksnes loomasöödaks kasutatavatele toodetele või nende osadele seni, kuni määruse nr 396/2005 I lisas pole eraldi söödaks kasutatavaid tooteid välja toodud. Hetkel (01.02.2021 seisuga) söödale ei kohaldu.

Toidukäitlejatel pole kohustust ise läbi viia pestitsiidide jääkide analüüse. Analüüse viib läbi tavaliselt Põllumajandus- ja Toiduamet.

Kuid nõuet tuleb kontrollida ka juhul kui pole teada, kas teravili läheb söödateraviljaks või toiduteraviljaks.

Piirnormi ületus ei avalda alati tervisele kahjulikku mõju. Piirnormid on seatud nii, et piirnormiga võrdses koguses taimekaitsevahendite jääkide organismi sattumine ei kahjusta tervist. Piirnormid on reeglina ADI (*acceptable daily intake*) väärtusest kümneid kuni sadu kordi väiksemad.

Pestitsiidi jääkide analüüsitulemuste võrdlemisel piirnormidega tuleb arvesse võtta katseprotokollil esitatud laiendmääramatust (see on esitatud kas protsendina või arvuliselt mg/kg kohta).

Kui laiendmääramatus on katseprotokollil esitatud:

%-na, siis vaadeldakse, kas laiendmääramatus on $\leq 50\%$. Kui see on $\leq 50\%$, siis katseprotokollil kuvatud tulemusest tuleb lahutada 50% selle tulemuse väärtusest,

arvuliselt, siis see tuleb protsentuaalseks ringi arvutada. Kui laiendmääramatus katseprotokollilt on $\leq 50\%$, siis katseprotokollil kuvatud tulemusest tuleb lahutada 50% selle tulemuse väärtusest.

Kui tulemus on piirnormist kõrgem, siis teostatakse riskihinnang selle kohta, kas sisaldus on tervist kahjustava toimega. Seda tehakse vastava programmi abil arvestades antud toimeaine ARfD (ägedat toimet esilekutsuv standarddoos) ja ADI (aktsepteeritav päevane kogus) väärtust.

Pestitsiidide piirnormi ületuse korral tuleb konsulteerida vastava valdkonna järelevalveametnikuga/peaspetsialistiga.

Kui järelevalve käigus tuvastatakse pestitsiidide jääkide piirnormide ületamine ning ettevõtte on PRIA toetuse taotleja, siis tuleb CCS-i sisestada kontrolliväline akt.

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

ja eelnevalt teostatud laboriuuringute tulemuste põhjal.

Kontrollitakse eelnevalt (küside PMA-st, vaadata JVIS-st), kas ettevõttest on võetud proove pestitsiidide jääkide analüüsimiseks ning millised on tulemused.

Kohapeal kontrollitakse kas ka ettevõtte on ise teinud analüüsi ja millised on tulemused.

Hinnata tuleb kontrollitava aasta analüüside tulemusi.

Tootmisüksuseks võib olla piimafarm, munafarm, põllumassiiv, katmikala, kuivati, säilitamishoone, pakendamisruum, veovahend jne.

Rikkumine võib esineda kahel erineval tasemel:

Vähehtõsine rikkumine – pestitsiidide jääk on üle normi, kuid ei kujuta ohtu inimese tervisele

Väga tõsine rikkumine – pestitsiidide jääk on üle normi ja kujutab ohtu inimese tervisele

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramiste põhjal

Ulatus – hinnatakse rikkumise ulatust

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
		Pestitsiidide jääk on üle normi, kuid ei kujuta ohtu inimese tervisele		Pestitsiidide jääk on üle normi ja kujutab ohtu inimese tervisele
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes tootmisüksuses	Rikkumine on toimunud 2 tootmisüksuses	Rikkumine on toimunud 3 tootmisüksuses	Rikkumine on toimunud 4 või enamas tootmisüksuses
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
		Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide: Kurgikasvataja toodete pestitsiidide jääkide analüüside tulemusi kontrollides leitakse ühes proovis pestitsiidide jääke üle normi, kuid mis ei kujuta ohtu inimese tervisele.

Tõsidus: Pestitsiidide jääk on üle normi, kuid ei kujuta ohtu inimese tervisele → 2 punkti.

Ulatus: Rikkumine on toimunud ühes tootmisüksuses → 1 punkti.

Püsivus: Rikkumine on ühekordne → 2 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 2+1+2= 5 punkti.

VHS rakendatakse juhul kui:

Ulatus-1

NÕUE 19 (KM 4, N 11): Käitleja peab tagama toidu jälgitavuse Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EÜ) nr 178/2002 artikli 18 kohaselt.

EPN määrus (EÜ) nr 178/2002 art 18 ; Toiduseadus §23

Esitatud nõue on vajalik, et toidukäitlejad: suudaksid kindlaks teha, kellelt ja kellele on toodet tarnitud kasutaksid süsteeme ja menetlusi, mis võimaldaksid kõnealust teavet pädevatele asutustele taotluse korral kättesaadavaks teha. Nõue põhineb käsitlusel „üks samm tagasi – üks samm edasi“. Säilitada tuleb vähemalt järgmised andmed loomset päritolu toidu puhul:

- Toidu täpne kirjeldus;
- Toidu maht või kogus;
- Toidu lähetanud toidukäitlemisettevõtja nimi ja aadress;
- Saatja (omaniku) nimi ja aadress, kui see erineb toidu lähetanud toidukäitlemisettevõtja nimest ja aadressist;
- Selle toidukäitlemisettevõtja nimi ja aadress, kellele toit lähetatakse;
- Saaja (omaniku) nimi ja aadress, kui see erineb toitu vastu võtva toidukäitlemisettevõtja nimest ja aadressist;
- Partiid või saadetist identifitseerivad andmed;
- Lähetuskuupäev (vajadusel kellaeg).

Toidukäitlejad ei pea kindlaks tegema vahetuid tarbijaid, kui viimased on lõpptarbijad (näiteks turul otse tarbijale müües).

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub kõigile toidukäitlejatele, nii esmatootjatele kui ka tunnustatud toidukäitlemisettevõtetele. Antud nõuet ei kontrollita, kui esmatooteid toodetakse oma tarbeks.

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Kontrollitakse kas ettevõttes on olemas dokumendid (saatelehed, vihik) selle kohta, kuhu tooteid turustatakse või kust tooraine tarnitakse.

Tootmisüksuseks võib olla piimafarm, munafarm, põllumassiiv, katmikala, kuivati, säilitamishoone, pakendamisruum, veovahend jne.

Rikkumine võib esineda kolmel erineval tasemel:

Vähemtõsine rikkumine – jälgitavuses ühekordne viga

Tõsine rikkumine – jälgitavus ei toimi

Väga tõsine rikkumine – jälgitavuse tagamiseks ei ole midagi tehtud ja /või on esitatud teadlikult valeandmeid

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramiste põhjal.

Ulatus – hinnatakse rikkumise ulatust.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud.

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
		Jälgitavuses ühekordne viga	Jälgitavus ei toimi ja vead on korduvad	Jälgitavuse tagamiseks ei ole midagi tehtud ja/või on esitatud teadlikult valeandmeid
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
		Rikkumine on toimunud 1 tootmisüksuses	Rikkumine on toimunud 2 tootmisüksuses	Rikkumine on toimunud 3 või enamal tootmisüksuses
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
		Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide

Avastatakse, et toidu jälgitavus ei ole tagatud nt. käitleja ei suuda kindlaks teha, millisele heakskiidetud toorpiima kokkuostjale on toorpiim tarnitud – jälgitavus ei toimi. Rikkumine on toimunud ühes tootmisüksuses ja rikkumine on olnud korduv.

Tõsidus- Jälgitavus ei toimi ja vead on korduvad → 3 punkt

Ulatus- Rikkumine on toimunud ühes tootmisüksuses → 2 punkt

Püsivus- Rikkumine on olnud korduv → 3 punkt

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 3+2+3= 8 punkti.

NÕUE 20 (KM 4, N 12): Toidukäitleja vastutab käideldava toidu ning käitlemise nõuetekohasuse eest ja on kohustatud kasutama kõiki võimalusi selle tagamiseks. Isik on kohustatud abistama järelvalveametnikku õigusaktidega ettenähtud ülesannete täitmisel.

EPN määrus (EÜ) nr 178/2002 art 19; Toiduseadus §22 lg 1 ja § 48 lg 4

Toidukäitlejad peavad järgima asjakohaseid ühenduse ja riiklike õigusaktide sätteid ohu ohje kohta tootmises ja sellega seotud toimingutes.

Kui toidukäitleja peab vajalikuks või kui tal on põhjust arvata, et toode ei vasta toiduohutusnõuetele, siis algatab ta viivitamata menetlused kõnealuse toidu kõrvaldamiseks turult, kui toit on kõnealuse esmakäitleja vahetu kontrolli alt väljunud, ning teatab sellest pädevatele asutustele. Kui toode võib olla juba tarbijani jõudnud, siis annab käitleja tarbijatele tõhusat ja täpset teavet toote kõrvaldamise põhjuste kohta ning toimetab tarbijatele juba tarnitud tooted vajaduse korral tagasi, kui muud meetmed ei ole piisavad tervisekaitse kõrge taseme saavutamiseks.

Toidukäitleja teavitab viivitamata pädevaid asutusi, kui ta arvab või kui tal on põhjust arvata, et toit, mille ta on turule viinud, võib kahjustada inimeste tervist. Käitlejad teavitavad pädevaid asutusi meetmetest, mis on võetud lõpptarbijaga seotud riski ärahoidmiseks, ei takista ega pidurda ühegi isiku siseriikliku õiguse ja õiguspraktika kohast koostööd pädevate asutustega, kui see võib ära hoida või kõrvaldada toidust tuleneva riski või seda vähendada.

Toidukäitlejad teevad pädevate asutustega koostööd seoses meetmetega, mis võetakse nende tarnitavast või tarnitud toidust tuleneva riski ärahoidmiseks või vähendamiseks.

Kui toidukäitlejaid on teavitatud ametliku kontrollimise ajal avastatud probleemidest, peavad nad võtma asjakohaseid heastamismeetmeid.

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub kõigile toidukäitlejatele, nii esmatootjatele kui ka tunnustatud toidukäitlemisettevõtetele. Antud nõuet ei kontrollita, kui esmatooteid toodetakse oma tarbeks.

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Kontrollitakse, kas ettevõtte on turule viinud mittenõuetekohast toitu ning kuidas ettevõtte on antud situatsioonis tegutsenud (kas toode on eemaldatud ja/või tagasi kutsutud ning kas pädevat asutust on sellest informeeritud).

Kui toidukäitleja peab vajalikuks või kui tal on põhjust arvata, et toode ei vasta toiduohutusnõuetele, siis algatab ta viivitamata menetlused kõnealuse toidu kõrvaldamiseks turult, kui toit on kõnealuse esmakäitleja vahetu kontrolli alt väljunud, ning teatab sellest pädevatele asutustele. Kui toode võib olla juba tarbijani jõudnud, siis annab käitleja tarbijatele tõhusat ja täpset teavet toote kõrvaldamise põhjuste kohta ning toimetab tarbijatele juba tarnitud tooted vajaduse korral tagasi, kui muud meetmed ei ole piisavad tervisekaitse kõrge taseme saavutamiseks.

Toidukäitleja teavitab viivitamata pädevaid asutusi, kui ta arvab või kui tal on põhjust arvata, et toit, mille ta on turule viinud, võib kahjustada inimeste tervist. Toidukäitlejad teevad pädevate asutustega koostööd seoses meetmetega, mis võetakse nende tarnitavast või tarnitud toidust tuleneva riski ärahoidmiseks või vähendamiseks. Kui toidukäitlejaid on teavitatud ametliku kontrollimise ajal avastatud probleemidest, peavad nad võtma asjakohaseid heastamismeetmeid.

Tootmisüksuseks võib olla piimafarm, munafarm, põllumassiiv, katmikala, kuivati, säilitamishoone, pakendamisruum, veovahend jne.

Rikkumine võib esineda kolmel erineval tasemel:

Vähemtõsine rikkumine – Käitleja on algatanud mittenõuetekohase toidu tagasi kutsumise/eemaldamise turult. Käitleja ei ole järelevalveasutust teavitanud

Tõsine rikkumine – Käitleja ei ole algatanud mittenõuetekohase toidu tagasi kutsumise/eemaldamise turult. Käitleja on järelevalveasutust teavitanud.

Väga tõsine rikkumine – Käitleja ei ole algatanud mittenõuetekohase toidu tagasi kutsumist/eemaldamist turult. Käitleja ei ole järelevalveasutust teavitanud

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramiste põhjal.

Ulatus – hinnatakse rikkumise ulatust.

Püsivus – kui kaua on tootja eiranud nõuet

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Käitleja on algatanud mitterõuetekohase toidu tagasi kutsumise/eemaldamise turult. Käitleja on järelevalveasutust teavitanud	Käitleja on algatanud mitterõuetekohase toidu tagasi kutsumise/eemaldamise turult. Käitleja ei ole järelevalveasutust teavitanud	Käitleja ei ole algatanud mitterõuetekohase toidu tagasi kutsumise/eemaldamise turult. Käitleja on järelevalveasutust teavitanud	Käitleja ei ole algatanud mitterõuetekohase toidu tagasi kutsumise/eemaldamise turult. Käitleja ei ole järelevalveasutust teavitanud
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
		Rikkumine on toimunud 1 tootmisüksuses	Rikkumine on toimunud 2 tootmisüksuses	Rikkumine on toimunud 3 või enam tootmisüksuses
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
		Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide

Ettevõtte on turule viinud toitu, mis on mikrobioloogiliselt saastatud (näiteks *Listeria monocytogenes* üle kehtestatud piirnormi). Ettevõtte ei ole toitu tagasi kutsunud/eemaldanud turult. Samuti pole teavitanud pädevat asutust.

Tõsidus- Käitleja ei ole algatanud mitterõuetekohase toidu tagasi kutsumise/eemaldamist turult. Käitleja ei ole järelevalveasutust teavitanud → 4 punkti

Ulatus- Rikkumine on toimunud ühes tootmisüksuses → 2 punkti

Püsivus- Rikkumine on ühekordne → 2 punkti

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest $4+2+2=8$ punkti.

VHS rakendatakse juhul kui:

Tõsidus – 1

NÕUE 21 (KM 4, N 13): Söödakäitleja põhjendatud kahtluse korral, et sööt ei vasta söödaohutusnõuetele ja võib olla ohtlik inimese või looma tervisele, algatab koheselt sööda käitlemisest eemaldamise ja teavitab sellest viivitamata Põllumajandus- ja Toiduametit (PTA) ning teeb PTAga koostööd.

EPN määrus (EÜ) nr 178/2002 art 20; Söödaseadus § 4 lg 7

Kellele nõue kohaldub? Nõue kohaldub kõikidele loomapidajatele ning söödamaterjali tootjatele ja turustajatele (näiteks teraviljakasvatajale, kes turustab saagi söödaks).

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Söödakäitleja põhjendatud kahtluse korral, et sööt ei vasta söödaohutusnõuetele ja võib olla ohtlik inimese või looma tervisele, algatab koheselt sööda käitlemisest eemaldamise ja teavitab sellest viivitamata Põllumajandus- ja Toiduametit (PTA) ning teeb PTAGA koostööd.

Nõude rikkumisel on oht, et turustatud või ostetud ohtlikku sööta ei kõrvaldata või ei suudeta ise (näiteks pole selleks piisavalt pädevust) kogu ahelast kõrvaldada.

Kontrollitakse, kas loomapidaja või söödaesmatootja on peatanud ohtliku sööda käitlemise või söötmise ja teavitanud sellest Põllumajandus- ja Toiduametit.

Üksuseks võib olla ladu, laut, kuivati, veovahend, sööda tootmise vahendid ja seadmed jne.

Rikkumise hindamine

Tõsidus- lähtutakse sellest, kas käitleja on PTAd ohtliku sööda kahtlusest teavitanud.

Ulatus- Hinnatakse rikkumise ulatust.

Püsivus- hinnatakse kui kaua käitleja on eiranud nõuet.

Hindamismatriks

	1	2	3	4
Tõsidus	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Käitleja on peatanud ohtliku sööda käitlemise, kuid ei ole teavitanud PTA-d		Käitleja teavitab PTAd, kuid ei ole peatanud sööda käitlemist	Käitleja ei ole teavitanud PTA-d ega peatanud ohtliku sööda käitlemist
Ulatus	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine toimus ühes üksuses	Rikkumine toimus kahes üksuses	Rikkumine on toimunud kolmes üksuses	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes üksuses
Püsivus	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
		Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev

Näide

Kontrolli käigus selgus, et on olnud juhus, kus käitleja kahtlustas, et ostetud oder sisaldab mükotoksiini. Ta tellis analüüsid ning nende tulemus näitas, et aflatoksiini oli tõesti üle lubatud normi, kuid ta ei lõpetanud söödamaterjali kasutamist. PTAd juhtumist ei teavitanud. Tegemist on ühekordse rikkumisega.

Tõsidus- Ohtliku sööda kahtlusest ei ole teavitanud PTAd → 4 punkti

Ulatus- Rikkumine on toimunud ühes üksuses (söötmine laudas) → 1 punkt

Püsivus- Rikkumine on olnud ühekordne → 2 punkt

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 4+1+2= 7 punkti.

5. TSE KM 9

NÕUE 22 (KM 9, N 1): Põllumajandusloomadele ei tohi süüta neile keelatud loomset proteiini.

EPN määrus (EÜ) nr 999/2001 artikkel 7

Põllumajandusloomadele (va karusloomad) ei tohi süüta keelatud loomseid proteiine, selleks, et vältida loomadel esinevate taudide, nagu transmissiivsete spongioossete entsefalopaatiate (lühidalt TSEd) tekkimist ja levikut.

Kellele nõue kohaldub? Nõue kohaldub kõikidele loomapidajatele (veis, siga, lammas, kits, hobune)

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Kontrollitakse, kas põllumajandusloomadele ei süüdata neile keelatud loomset proteiini. Nõude täitmist kontrollitakse loomapidaja küsitlemise, dokumentide kontrolli ja süüdabaasi ülevaatuse teel.

Tabel.1

	Põllumajandusloomad va karusloomad		
	Mäletsejalised	Mittemäletsejalised va vesiviljelusloomad	Vesiviljelusloomad
Mäletsejalistelt saadud töödeldud loomne proteiin (kondijahu, lihajahu jne)	EI	EI	EI
Mittemäletsejalistelt saadud töödeldud loomne proteiin (sulejahu, meritähejahu jne)	EI	EI	JA
Tehistingimustes kasvatatud putukatelt saadud töödeldud loomne proteiin (putukajahu jne)	EI	EI	JA
Mittemäletsejalistelt saadud verejahu va vesiviljelusloomadelt saadud verejahu/kalajahu	EI	EI	JA
Kalajahu, vesiviljelusloomadelt saadud verejahu	va kalajahu sisaldav täispiimaasendaja vöörutamata mäletsejalistele	JA	samale liigile ei tohi süüta samast liigist saadud kalajahu
Mäletsejalistelt saadud veretooted	EI	EI	EI
Mittemäletsejalistelt saadud veretooted	EI	JA	JA

Mäletsejalistelt saadud želatiin ja kollageen	EI	EI	EI
Mittemäletsejalistelt saadud želatiin ja kollageen	JA	JA	JA
Hüdrolüüsitud proteiinid, va need, mis on saadud mittemäletsejaliste kehaosadest või mäletsejaliste toornahkadest	EI	EI	EI
Hüdrolüüsitud proteiinid, mis on saadud mittemäletsejaliste kehaosadest või mäletsejaliste toornahkadest	JA	JA	JA
Loomset päritolu di- ja trikaltsiumfosfaat	EI	JA	JA
Muna, munatooted, piim, piimatooted, ternespiim	JA	JA	JA
Kõik ülejäänud loomsed proteiinid, va need, mis juba ülalpool mainitud	EI	JA	JA

Üksuseks võib olla ladu, kari, laut, kuivati, veovahend, sööda tootmise vahendid ja seadmed jne. Rikkumise hindamine

Tõsidus- lähtutakse sellest, kas sööt sisaldab keelatud loomset proteiini.

Ulatuse- nõude rikkumise ulatuse hindamisel lähtutakse sellest, kas keelatud loomset proteiini sisaldavat sööta on söödud ning kas peetakse kinni käitlemise nõuetest.

Püsivus- lähtutakse sellest, kas sööt eemaldatakse käitlemisest või mitte.

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
Tõsidus	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
		Ladustatud sööt sisaldab farmis peetavatele loomadele keelatud loomset proteiini, kuid sööta pole veel söödud loomaliigile	Ladustatakse mullaparandusaineid ja sööta samas ruumis	Söödetakse sööta, mis sisaldab loomaliigile keelatud loomset proteiini. Söödakäitlejal ei ole luba lubatud loomse proteiinist sööda tootmiseks ja söötmiseks
PüsivUlatus	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
		Rikkumine on toimunud ühes üksuses	Rikkumine on toimunud kahes üksuses	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes üksuses
Püsiv	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju

	Rikkumine on ühekordne	on	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita
--	------------------------	----	---------------------	--

Näide

Ettevõttes kasvatatakse veiseid. Lihakondijahu kasutatakse mullaparandusainena. Kontrolli käigus selgus, et veiste sööt on ladustatud mullaparandusaineks kasutatava lihakondijahuga samas ruumis. Võeti proov, sööt sisaldas lihakondijahu. Sööta on söödetud.

Tõsidus: Sööt sisaldab keelatud loomset proteiini → 4 punkti

Ulatus: Keelatud loomset proteiini sisaldavat sööta on loomadele (asuvad kahes laudas) söödetud → 3 punkti

Püsivus: Rikkumine on korduv → 3 punkti

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 4+3+3= 10 punkti.

NÕUE 23 (KM 9, N 2): TSE esinemise kahtluse või diagnoosimise korral tuleb koheselt teavitada Põllumajandus- ja Toiduametit ning järgida TSE tõrje tegevusjuhendit.

EPN määrus (EÜ) nr 999/2001 art 11, 12, 13 ja 15

Kellele nõue kohaldub? Nõue kohaldub põllumajanduslooma pidajale (veis, lammas, kits)

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Nõude rikkumine ohustab nii loomade kui inimeste tervist.

Antud nõude osas kontrollitakse, kas loomapidaja teavitab Põllumajandus- ja Toiduametit kohe igast TSE taudikahtlusega loomast. (artikkel 11);

Taudikahtlusega loomade suhtes võetakse asjakohased meetmed (TSE taudikahtlusega looma jaoks kehtestatakse ametlik liikumispiirang kuni pädeva asutuse poolt läbi viidava kliinilise ja epidemioloogilise kontrolli tulemuste saamiseni või loom tapetakse ametliku järelevalve all laboratoorse uuringu läbiviimiseks) (artikkel 12);

Pärast TSE esinemise kinnitamist kohaldatakse TSE tõrje meetmeid (artikkel 13);

Veiste, lammaste või kitsede ning nende sperma, embrüote ja munarakkude turuleviimise või vajaduse korral nende ekspordi suhtes kohaldatakse VIII lisas sätestatud tingimusi. Elusloomade ja nende embrüote ja munarakkudega peavad kaasas olema ühenduse õigusaktidega ettenähtud veterinaartõendid, mis on kooskõlas artikliga 17. TSE kahtluse või kinnitusega loomade esimese põlvkonna järglaskonna, sperma, embrüote ja munarakkude turuleviimiseks tuleb täita VIII lisa B peatükis sätestatud tingimused (EPN määrus (EÜ) nr 999/2001, artikkel 15).

Rikkumine võib esineda kolmel erineval tasemel:

Vähemtõsine rikkumine – loomaomanik ei oska seletada, mida ta peab tegema, kui tema loomadel on põhjust kahtlustada TSE-le viitavaid haigustunnuseid.

Tõsine rikkumine – loomaomanik teavitab põhjendamata hilinemisega TSE kahtluse korral piirkonda teenindavat volitatud veterinaararsti või järelevalveametnikku.

Väga tõsine rikkumine – loomaomanik pole teavitanud piirkonda teenindavat volitatud veterinaararsti või järelevalveametnikku tema karjas või karjades oleval loomal või loomadel esinenud haigustunnustest, mis viitavad TSE-le.

Igast TSE taudikahtlusega loomast teavitab loomapidaja viivitamatult piirkonda teenindavat .

Nõude mõte on veenduda, kas loomapidaja on teadlik antud kohustusest. Küsitluse teel veendutakse, kas loomaomanik on teadlik TSE-le viitavatest haigustunnustest ja kuidas ta käitub, kui ta kahtlustab TSE-d.

Transmissiivsed spongiformsed entsefalopaatiad (edaspidi TSE) on kõik loomadel esinevad infektsioosse proteiini ehk priooni tekitatud spongiformsete ajukahjustustega kulgevad ning surmaga lõppevad haigused. Veistel esinevat TSE-d nimetatakse veiste spongiformseks entsefalopaatiaks (bovine spongiform encephalopathy) (edaspidi BSE). Lammastel ja kitsedel esinevat TSE-d nimetatakse skreipiks ning seda tuntakse TSE-dest kõige kauem. Veistel esinevad BSE-le viitavad spetsiifilised haigustunnused: Loomad on kartlikud, hirmunud, vahel agressiivsed. Nad muutuvad ülitundlikuks ja erutuvad helisignaalide või muude ärritajate peale, esineb naha väristamine (kaela- ja turja piirkonnas). Üheks klassikaliseks haiguse kliiniliseks tunnuseks on loomade paaniline hirm ukseavade ees ning neid on väga raske sundida neist läbi minema. Liikumisel loomad koperdavad ja komistavad ning kukuvad sageli. Loomadel esineb tagakeha nõrkus ja suureneb valutundlikkus.

Lammastel ja kitsedel skreipile viitavad spetsiifilised haigustunnused: klassikalisteks kliinilisteks tunnusteks lammaste skreipi puhul on koordineerimishäired, maneežliikumine, pea ja kaela rigiidsus (jäikus), lihaste värin, naha kihelus. Haiged loomad näksivad ja nühvivad kihelevaid kohti mitmesuguste esemete vastu.

Kui loomapidaja kahtlustab ühel või mitmel tema karja kuuluval veisel BSE-d, või lambal/kitsel skreipit, peab ta kohe kutsuma piirkonda teenindava volitatud veterinaararsti või koheselt teavitama Põllumajandus- ja Toiduametit. Kuna Eestis on TSE-de suhtes hea epidemioloogiline olukord (BSE ja klassikalist skreipit pole esinenud), siis üldjuhul kontrollakti täitmisel märkuste lahtrit pole vaja täita. Juhul, kui mõnel loomapidajale kuuluval loomal on TSE taudikahtlus esinenud (esinesid ülalpool kirjeldatud haiguste tunnused), aga loomapidaja pole sellest Põllumajandus- ja Toiduametit teavitanud, siis tuleb täita lahter „Märkused“, ning kirjeldada rikkumist „nt. karjas on BSE-kahtlane veis, aga loomapidaja ei teavitanud loomaarsti“.

TSE taudikahtlusega loomade suhtes võetakse asjakohased meetmed. Pärast TSE esinemise kinnitamist kohaldatakse TSE tõrje meetmeid.

TSE taudikahtlusega looma jaoks kehtestatakse ametlik liikumispäev kuni pädeva asutuse poolt läbi viidava kliinilise ja epidemioloogilise kontrolli tulemuste saamiseni või loom tapetakse ametliku järelevalve all laboratoorse uuringu läbiviimiseks. Kui TSEsse nakatumist kahtlustatakse ametlikult mõne põllumajandusettevõtte veise puhul, kehtestatakse kuni uuringutulemuste saamiseni kõnealuses ettevõttes kõikide veiste suhtes ametlik liikumispäev. Kui TSEsse nakatumist kahtlustatakse ametlikult mõne põllumajandusettevõtte lamba või kitse puhul, kehtestatakse kuni uuringutulemuste saamiseni kõnealuses ettevõttes kõikide lammaste ja kitsede suhtes ametlik liikumispäev. Küsitluse käigus ja dokumentide kontrollil hinnatakse, kas loomapidajale kuuluvas karjas on esinenud TSE taudikahtlusega loomi (veistel- BSE ja lammastel, kitsedel skreipi kahtlus) ning kas loomapidaja on teavitanud sellest volitatud veterinaararsti.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse kas loomaomanik oskab juhendis toodud TSE-le viitavate haigustunnuste korral rahuldavalt seletada teavitamise menetlust ja vajalikkust seoses loomatervishoidu puudutavate riskidega.

Ulatus – hinnatakse, mitmes karjas rikkumine esines.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul kari on loomadega asustatud

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
		Ei tea haigusele iseloomulikke tunnuseid, kuid teab, et kui loom on haige tuleb teavitada veterinaararsti.	Ei ole teavitanud veterinaararsti vaatamata karja ühe looma iseloomulikele haigustunnustele.	Ei ole teavitanud veterinaararsti, kuigi mitmel loomal karjas on iseloomulikud haigustunnused.
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
		Rikkumine on hõlmanud ühte karja.	Rikkumine on hõlmanud kahte karja.	Rikkumine on hõlmanud kolme või rohkem karja.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
			Taotleja tegeleb loomapidamisega kuni pool aastat.	Taotleja tegeleb loomapidamisega üle poole aasta.

Näide:

Taotlejal, kes on alustanud loomapidamist 3 kuud tagasi, on kokku 30 veist, millest 10 looma ta soovis müüa uuele loomaomanikule.

Veisepartii üle vaatamisel volitatud veterinaararst märkas, et ühel veisel esinevad käitumuslikud sümptomid ja liikumishäired, mis viitavad BSE („hullu lehma tõve“) kahtlusele.

Viieaastane veis nägi välja kartlik, hirmunud, liikumisel loom koperdas ja komistas ning kukkus sageli. Loomal esines tagakeha nõrkus, tal oli suurenenud valutundlikkus, üle reageerimine välistele ärritustele, naha väristamine (kaela- ja turja piirkonnas). Loomal oli paaniline hirm ukseavade ees ning teda oli raske sundida neist läbi minema.

Tuvastati, et loomaomanik ei teavitanud volitatud loomaarsti loomataudile viitavatest haigustunnustest, mis ilmneseid umbes paar nädalat varem, kuigi oli teadlik nende olemasolust.

Tõsidus- ei teavitatud koheselt loomataudile viitavatest haigustunnustest - väga tõsine eeskirjade rikkumine → 4 punkti.

Ulatus- rikkumine on hõlmanud ühte karja → 2 punkti.

Püsivus- Taotleja tegeleb loomapidamisega kuni pool aastat. → 3 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest $4+2+3=9$ punkti.

6. LOOMADE HEAOLU KM 11-13

6.1 VASIKATE PIDAMISE MIINIMUMNÕUDED: KM 11

NÕUE 24 (KM 11, N 1): Põllumajandustootja peab tagama, et vasika üksiksulu laius oleks vähemalt võrdne vasika turjakõrgusega ja pikkus vähemalt võrdne 1,1 kordse vasika pikkusega mõõdetuna nina tipust sabajuureni. Üksiksulul, välja arvatud haigete loomade

eraldamiseks kasutatavad sulud, ei tohi olla umbseid vaheseinu. Seintes peavad olema avad, mis võimaldavad loomad el üksteist näha ja tunda.

Põllumajandusministri 23.10.2002 määrus nr 78 § 8 lg 1, 3

Käesolevat nõuet ei kohaldata:

Vasikate pidamisele majapidamistes, kus on vähem kui kuus vasikat,

Juhul kui vasikat peetakse teda imetava lehma juures

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub vasikapidajale

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Nõude kontrollimisel hinnatakse kas vasika sulg võimaldab seal oleval vasikal takistusteta maha heita, lamada ja üles tõusta ning ennast puhastada. Jälgitakse et vasikatel oleks võimalik kõrvalsulgudes olevate vasikatega sotsialiseeruda.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramiste põhjal

Ulatus – hinnatakse, mitmes karjas rikkumine esines.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Kuni 5% vasikatest peetakse sulgudes, mis ei võimalda seal viibival vasikal normaalselt lamada või üksteist näha.	5-25% vasikatest peetakse sulgudes, mis ei võimalda seal viibival vasikal normaalselt lamada või üksteist näha.	25-50% vasikatest peetakse sulgudes, mis ei võimalda seal viibival vasikal normaalselt lamada või üksteist näha.	Üle 50% vasikatest peetakse sulgudes, mis ei võimalda seal viibival vasikal normaalselt lamada või üksteist näha.
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.	Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.

PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine koheselt. likvideeriti	Rikkumine ühekordne on	Rikkumine korduv on	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide

Tootjal on ühes karjas 20% vasikatest sellistes üksiksulgudes, kus vasikad ei näe ega tunne üksteist, vasikatel puudub omavaheline sotsialiseerimise võimalus. Rikkumine on pidev.

Tõsidus: 20% loomadest esines nõuete rikkumisi → 3 punkti.

Ulatus: rikkumine on hõlmanud ühte karja → 1 punkti

Püsivus: rikkumine on korduv → 4 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 3+1+4=8 punkti.

VHS rakendatakse juhul kui:

Tõsidus – 1

Ulatus – 1

Püsivus – 1

NÕUE 25 (KM 11, N 2): Majapidamises, kus peetakse rohkem kui 6 vasikat, tuleb üle 8 nädalasi vasikaid pidada rühmas. Vasikate pidamisel rühmana peab põllumajandustootja tagama selleks kasutatavas ühissulus vähemalt 1,5 m² vaba põrandapinda iga alla 150 kilogrammise vasika kohta, vähemalt 1,7 m² vaba põrandapinda iga 150 kuni 220 kilogrammise vasika kohta ning vähemalt 1,8 m² vaba põrandapinda iga üle 220 kilogrammise vasika kohta. Üle 8 nädala vanust vasikat tohib üksiksulus pidada ainult veterinaararsti ettekirjutusel seoses looma tervisliku seisundiga.

Põllumajandusministri 23.10.2002 määrus nr 78 § 7, § 8 lg 2, 4

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub vasikapidajale.

Käesolevat nõuet ei kohaldata: vasikate pidamisele majapidamistes, kus on vähem kui kuus vasikat, juhul kui vasikat peetakse teda imetava lehma juures

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Nõude kontrollimisel jälgitakse kas üksiksulgudes peetakse üle 8 nädala vanuseid vasikaid.

Rühmasulus pidamise korral hinnatakse kas sulu põrandapind on piisav seal peetavate loomade arvu ja suurusega.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramiste põhjal

Ulatus – hinnatakse, mitmes karjas rikkumine esines.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	<p>Tootjal üksiksulus 1 üle 8 nädalane vasikas.</p> <p>1 rühmasulus ei ole ruuminõuded vasikate eale kohased, kuid loomad siiski mahuvad korraga sööma ja/või puhkama.</p>	<p>Tootjal üksiksulus 2-3 üle 8 nädala vanust vasikat.</p> <p>2-3 rühmasulus ei ole ruuminõuded vasikate eale kohased, loomad ei mahu korraga sööma ja/või puhkama.</p>	<p>Tootjal üksiksulus 4-5 üle 8 nädala vanust vasikat.</p> <p>Paljudes rühmasulgudes ei ole ruuminõuded vasikate eale kohased, loomad ei mahu korraga sööma ja/või puhkama.</p>	<p>Tootjal üksiksulus rohkem kui 5 üle 8 nädala vanust vasikat.</p> <p>Enamuses rühmasulgudes ei ole ruuminõuded vasikate eale kohased, loomad ei mahu korraga sööma ja/või puhkama.</p>
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.	Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine likvideeriti koheselt.	Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide

Kontrollimise käigus selgus, et tootjal oli üksiksulgudes kokku 30 vasikat. 3 üksiksulust leiti ülevaatus käigus 10 nädalased vasikad. Rikkumine oli esmakordne.

Tõsidus- 3 loomal esines nõuete rikkumisi → 2 punkti.

Ulatus- rikkumine on hõlmanud ühte karja → 1 punkti

Püsivus- rikkumine on ühekordne → 2 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 2+1+2=5 punkti.

VHS rakendatakse juhul kui:

Tõsidus – 1

Ulatus – 1

Püsivus – 1

NÕUE 26 (KM 11, N 3): Põllumajandustootja ei tohi vasikat pidada lõastatult, välja arvatud rühmana ühissulus peetavad vasikad, keda võib lõastada korraga kuni üheks tunniks piima või piimasaaduste andmise ning vajaduse korral veterinaarsete menetluste läbiviimise ajaks. Vasikal ei tohi kasutada suukorvi.

Põllumajandusministri 23.10.2002 määrus nr 78 § 3 lg 1 ja 3

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub vasikapidajale

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll.

Nõude kontrollimise käigus hinnatakse kas karjas esineb vasikate lõaspidamist.

Kontrollitakse kas rühmasulus mõnel vasikal kasutatakse võõrutusrõngast.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramise % põhjal

Ulatus – hinnatakse, mitmes karjas rikkumine esines.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Kuni 5% vasikatest peetakse lõastatult.	5 - 25% vasikatest peetakse lõastatult ja/või 1 vasikas on suukorvistatud (võõrutusrõngas).	25-50% vasikatest peetakse lõastatult ja/või 2-3 vasikat on suukorvistatud (võõrutusrõngas).	Üle 50% vasikatest peetakse lõastatult ja/või üle 3 vasika on suukorvistatud (võõrutusrõngas).
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.	Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine likvideeriti koheselt.	Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide

Tootjal kokku kolm karja Kontrollimise käigus ühes karjas tuvastati, et loomapidaja kasutab vasikatel imemisvooma võõrutamiseks võõrutusrõngaid. Kokku leiti 7 võõrutusrõngaga vasikat. Rikkumine on esmakordne.

Tõsidus- võõrutusrõngaga vasikaid oli kokku 7 → 4 punkti.

Ulatus- rikkumine on hõlmanud ühte karja → 1 punkti

Püsivus- rikkumine on ühekordne → 2 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 4+1+2=7 punkti.

VHS rakendatakse juhul kui:

Tõsidus – 1

Ulatus – 1

Püsivus – 1

NÕUE 27 (KM 11, N 4): Vasikate pidamise ruumi põrand peab olema jäik ja sile, kuid mitte libe, et vältida vasikate vigastumist. Vasika puhkease peab olema puhas ja sealt tuleb tagada vedelike äravool. Kõigile alla kahe nädala vanustele vasikatele tuleb tagada sobiv allapanu. Põllumajandusministri 23.10.2002määrus nr 78 § 5 lg 3- 4

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub vasikapidajale

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Nõude kontrollimisel hinnatakse vasikate pidamise ruumi põrandate olukorda, libedust, allapanu olemasolu, kas põrandal esineb ebakorrapärasusi, augud jm. Hinnatakse protsentuaalselt kui palju loomi kannatab või omab vigastusi ebasobiva põranda tõttu.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramiste põhjal

Ulatus – hinnatakse, mitmes karjas rikkumine esines.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile vähene on	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Alla kahe nädala vanuse vasika boksis pole piisavalt allapanu.	Põrand kohati libe, konarlik. Alla kahe nädala vanustel vasikatel ei ole piisavalt allapanu. Üksikutel vasikatel esineb uriinist tekkinud söövitusi või libedusest tingitud traumasid.	Vasikate puhkealalt ei ole tagatud vedelike äravool, põrand libe. Alla kahe nädala vanustel vasikatel allapanu vahetamata, märg. Paljudel vasikatel esineb uriinist tekkinud söövitusi või libedusest tingitud traumasid.	Vasikate puhkealalt ei ole tagatud vedelike äravool, põrand libe. Alla kahe nädala vanustel vasikatel puudub allapanu. Enamusel vasikatel esineb uriinist tekkinud söövitusi või libedusest tingitud traumasid.
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.	Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju

	Rikkumine likvideeriti koheselt.	Rikkumine ühekordne	on	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita
--	----------------------------------	---------------------	----	---------------------	--

Näide

Kontrolli käigus tuvastatakse, et tootja kahes karjas loomad kannatavad füüsiliselt lauda ebapiisava puhastamise tõttu, neil on tekkinud uriinist söövituse jäsemel ja kõhul. Rikkumine on korduv.

Tõsidus- 15% loomadest esines nõuete rikkumisi →4 punkti.

Ulatuse- rikkumine on hõlmanud kahte karja → 2 punkti

Püsivus- rikkumine on korduv → 3 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 4+2+3=9 punkti.

VHS rakendatakse juhul kui:

Tõsidus – 1

Ulatuse – 1

Püsivus – 1

NÕUE 28 (KM 11, N 5): Vasikas peab saama ternespiima vähemalt esimese kuue elutunni jooksul. Vasikaid tuleb sööta vähemalt kaks korda päevas. Kui vasikad on ühissulus ja neid ei söödeta vabalt ega automaatsel söötmismeetodil, siis peavad kõik vasikad pääsema sööma samaaegselt. Sööt peab sisaldama piisavas koguses rauda, et vasika vere keskmine hemoglobiinisaldus püsiks 4,5 mmol/l tasemel. Üle 2 nädala vanusele vasikale tuleb anda kiudaineid sisaldavat sööta, 8–20 nädala vanuse vasika söödas suurendatakse kiudainete kogust 50 grammist 250 grammini päevas.

Põllumajandusministri 23.10.2002määrus nr 78 § 9 lg 2-3; § 10 lg 1, 5

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub vasikapidajale

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Nõude kontrollimisel hinnatakse, kas vasikate söödaratsioon rahuldab nende füsioloogilisi vajadusi. Jälgitakse kas kõik vasikad pääsevad korraga sööma, kui ei kasutata automaatset söötmismeetodit või kui sööt ei ole vasikatel vabalt ees.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramise % põhjal

Ulatuse – hinnatakse, mitmes karjas rikkumine esines.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur

	Vasikad terved, heas toitumuses, kuid kontrolli momendil ei ole mõnel vasikal heina ees.	Karjas esineb 5 - 10% aneemilisi vasikaid ja/või nad ei pääse korraga sööma. Mõned sündinud vasikad ei saa ternespiima esimese 6 elutunni jooksul.	Karjas esineb 10 – 25% aneemilisi vasikaid ja/või nad ei pääse korraga sööma. Paljud sündinud vasikad ei saa ternespiima esimese 6 elutunni jooksul. Ratsioonis ei ole piisavalt kiudainerikast sööta.	Üle 25% vasikatest aneemilised, ja/või nad ei pääse korraga sööma. Enamus sündinud vasikaid ei saa ternespiima esimese 6 elutunni jooksul. Ratsioonis puudub kiudaineid sisaldav sööt.
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.	Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine likvideeriti koheselt.	Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide

Kontrolli käigus selgus, et tootjal vasikad väga halvas toitumuses, kõhnad ja aneemilised. Laboratooriumis läbi viidud vereanalüüsi uuringust selgus, et hetkel farmis olevatest vasikatest 15% oli hemoglobiini tase alla lubatud normi. Rikkumine esines ühes karjas ja tootjale on tehtud varasema kontrolli käigus sellekohane ettekirjutus.

Tõsidus- 15% loomadest esines nõuete rikkumisi → 3 punkti.

Ulatus- rikkumine on hõlmanud ühte karja → 1 punkti

Püsivus- rikkumine on korduv → 3 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 3+1+3=7 punkti.

VHS rakendatakse juhul kui:

Tõsidus – 1

Ulatus – 1

Püsivus – 1

6.2 SIGADE PIDAMISE MIINIMUMNÕUDED: KM 12

NÕUE 29 (KM 12, N 1): Sigade pidamisel rühmadena peab põllumajandustootja vältima erinevate rühmade ühendamist ja uute loomade viimist väljakujunenud rühma. Kui searühmade ühendamine on siiski vajalik, tuleb seda teha võimalikult noores eas sigadega, võimalusel enne nende võõrutamist või hiljemalt nädal aega pärast seda. Ülemäärase

kisklemise ärahoidmiseks peab tagama sigadele põhu või muu sobiva tuhnimismaterjali, mis ei tohi olla kahjulik sigade tervisele. Rühmadena pidamisel peab põllumajandustootja tuvastama sigade normaalse käitumise piire ületava kisklemise põhjuse ja kasutusele võtma meetmed selle ärahoidmiseks. Eriti agressiivsed sead ja ründamise ohvriks sattunud sead tuleb rühmast eraldada. Sigade rühmade ühendamisel on sigadele rahustite manustamine lubatud üksnes veterinaararsti ettekirjutusel.

Põllumajandusministri 3.12.2002 määrus nr 80 § 4 lg 1-5

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub seapidajale

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Nõude kontrollimisel hinnatakse sigade sotsiaalset käitumist, kas sigade rühmaspidamisel esineb üleliigset kisklemist, sabadel ja/või kõrvadel esinevaid vigastusi. Hinnatakse kas loomaomanik on üleliigse kisklemise põhjused välja selgitanud ja kas ta on sigadele liigse kisklemise ärahoidmiseks ja uudishimu rahuldamiseks võimaldanud neile sobivat tuhnimismaterjali. Jälgitakse kas farmis on võimalus tagakiusatud ja agressiivsete sigade isoleerimiseks.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramise % põhjal

Rikkumise % arvutatakse kõikide rühmas peetavate loomade arvust.

Ulatus – hinnatakse, mitmes karjas rikkumine esines.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Erinevate võõrdepõrsaste rühmade ühendamine on toimunud 8 - 14 päeva peale võõrutamist.	Kisklemise ärahoidmiseks sobiv tuhnimismaterjal puudub 5-10% loomadest.	Tootja, ei ole välja selgitanud kisklemise põhjuseid. Üksikutes rühmades esineb vigastustega sigu Kisklemise ärahoidmiseks sobiv tuhnimismaterjal puudub 10-25% loomadest	Enamuses rühmades esineb vigastustega sigu. Agressiivsed sead ja/või rünnaku ohvriks langenud sead on eraldamata. Kisklemise ärahoidmiseks sobiv tuhnimismaterjal puudub üle 25% loomadest
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest

	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.	Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Puudused likvideeriti viivitamata.	Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja tootja ei taha nõuet täita

Näide

Tootjal on 600 pealine sigala, sigu peetakse rühmasulgudes. 200 (33%) seal puudub sobilik tuhnimismaterjal. Rikkumine on korduv.

Tõsidus- 33% loomadest esines nõuete rikkumisi →4 punkti.

Ulatus- rikkumine on hõlmanud ühte karja → 1 punkti

Püsivus- rikkumine on ühekordne → 3 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest $4+1+3=8$ punkti.

NÕUE 30 (KM 12, N 2): Kui sigade pidamisel rühmasulus kasutatakse betoonrestpõrandat, peab selle avade laius olema: põrsaste puhul kuni 11 mm, võõrdepõrsaste puhul kuni 14 mm, nuumsigade puhul kuni 18 mm ning seemendatud nooremiste ja emiste puhul kuni 20 mm. Restpõranda ribide laius peab olema: põrsaste ja võõrdepõrsaste puhul vähemalt 50 mm ning nuumsigade, seemendatud nooremiste ja emiste puhul vähemalt 80 mm. Restpõranda ehitus peab välistama sigade jalgade vigastumise ning sõrgade restpõrandasse kinnijäämise.

Põllumajandusministri 3.12.200280 § 12 lg 2, 3

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub restpõrandat kasutavale seapidajale

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Kontrollimise käigus hinnatakse sigade pidamisel rühmasulu betoonrestpõrandate avade sobivust. Jälgitakse sigade jalgade tervislikku seisukorda, hinnatakse vigastuse suurust.

Kui leitakse, et paljudel sigadel on ebasobiva põranda tõttu tekkinud esijalgade põlvedele haavad, või sigade suurusele mittevastava restpõrand tõttu sõrgatsi vigastused, hinnatakse olukorda loomade vastutustundetute kohtlemisena, millega kaasneb oluline järelkontrolli vajadus.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramise % põhjal

Rikkumise % arvutatakse rühmas peetavate loomade arvust.

Ulatus – hinnatakse rikkumise ulatust

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismatriks

	1	2	3	4
--	---	---	---	---

TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju eesmärgile vähene nõude on	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Betoonrestpõrand on ohtlik sigade tervisele, kuid otseseid vigastusi ei täheldata.	Betoonrestpõranda avade vahe on 3 mm lubatust suurem. Üksikutel juhtudel esineb jalgade vigastusi.	Betoonrestpõranda avade vahe on 6 mm lubatust suurem. Jalgade vigastusi esineb 5-25% sigadel.	Betoonrestpõranda avade vahe on 9 mm lubatust suurem. Jalgade vigastusi esineb üle 25% sigadel.
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.	Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine kõrvaldatakse viivitamatult.	Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja tootja ei taha nõuet täita.

Näide

Tootjal on kolm sigalat. Ühes sigalas on võõrdepõrsaste grupp paigutatud betoonrest-põrandaga sulgu, restiavade vahe on 18 mm, mis on võõrdepõrsastele lubatust 4 mm suurem. Tootja paigutas sead koheselt ümber teise.

Tõsidus- restpõranda avade vahe on lubatust 4 mm suurem →3 punkti.

Ulatus- rikkumine on hõlmanud ühte karja → 1 punkti

Püsivus- rikkumine kõrvaldatakse koheselt → 1 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 3+1+1=5 punkti.

NÕUE 31 (KM 12, N 3): Sigade pidamisel rühmasulus on sulu põrandapinna minimaalne suurus sea kohta, välja arvatud seemendatud nooremised ja tiined emised, järgmine: kuni 10 kg – 0,15 m²; 10-20 kg – 0,20 m²; 20-30 kg – 0,30 m²; 30-50 kg – 0,40 m²; 50-85 kg – 0,55m²; 85-110 kg – 0,65m²; üle 110 kg – 1 m². Alates nelja nädala möödumisest seemendamisest kuni arvatavale poegimisele eelneva nädala alguseni tuleb nooremiseid ja emiseid pidada eraldi rühmana. Iga seemendatud nooremise ja tiine emise kohta peab olema vastavalt 1,64 m² ja 2,25 m² vaba põrandapinda. Kui nooremiseid ja emiseid peetakse rühmana, kuhu kuulub

vähem kui kuus looma, peab rühmasulu põrandapind olema 10% võrra suurem, rühmas kuhu kuulub 40 või enam looma, võib põrandapind olla 10% võrra väiksem. Emiste ja nooremiste pidamiseks kasutatava rühmasulu küljepikkus peab olema vähemalt 2,8 m, alla kuue emise rühmas pidamisel peab sulu küljepikkus olema vähemalt 2,4 m. Alla kümne nooremise ja emise pidamisel, võib neid pidada üksikulgudes, kus neil on võimalus end takistusteta ringi pöörata. Nooremiste ja emiste lõas pidamine on keelatud.

Põllumajandusministri 3.12.2002määrus nr 80 § 7 lg 1-6; § 14

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub seapidajale

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Nõude kontrollimise käigus hinnatakse sigade rühmasulgudes pidamise korral loomkoormust pindalaühiku kohta. Emiste pidamisel kontrollitakse kas alates nelja nädala möödumisest seemendamisest kuni arvatavale poegimisele eelneva nädala alguseni peetakse nooremiseid ja emiseid eraldi rühmana. Jälgitakse, et sulu küljepikkused oleksid vastavuses sulus olevate emiste arvuga.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise % põhjal

Ulatus – hinnatakse, mitmes karjas rikkumine esines.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Rikkumist esineb alla 5% loomadest.	Rikkumist esineb 5-10% loomadest.	Rikkumist esineb 10%-25% loomadest.	Rikkumist esineb üle 25% loomadest.
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.	Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine on lühiaegne. Rikkumine likvideeritakse koheselt.	Rikkumine on ühekordne.	Rikkumine on korduv.	Rikkumine on pidev ja tootja ei taha nõuet täita.

Näide

Tootjal sigalas kasvab 500 siga. Sigu peetakse eraldi rühmadena. 30 pealises grupis on sea kohta põrandapinda 0,7 m², sigade kaal on aga üle 110 kg. Rikkumine on kestnud 20 päeva.

Tõsidus: 6% loomadest esines nõuete rikkumisi →2 punkti.

Ulatus: rikkumine on hõlmanud ühte karja → 1 punkti

Püsivus: rikkumine on kestnud 20 päeva → 1 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 2+1+1=4 punkti.

VHS rakendatakse juhul kui:

Tõsidus – 1

Ulatus – 1

Püsivus – 1

NÕUE 32 (KM 12, N 4): Mitteimetavatele tiinetele nooremistele ja emistele tuleb nälja kustutamiseks ja närimisvajaduse rahuldamiseks anda piisav kogus mahukat või kiudaineterikast sööta ning energiasööta. Nädal enne arvatavat poegimist tuleb poegimissulgu paigutatud nooremistele või emistele anda sobivat pesamaterjali, välja arvatud juhul, kui see ei ole sõnniku eemaldamise süsteemi tõttu tehniliselt teostatav. Põrsastel peab poegimissulus olema ilma augustuseta, mati või kohase allapanuga kaetud magamisala, kuhu kõik põrsad mahuvad samaaegselt lamama. Põrsaid ei tohi emisest võõrutada varem kui 28 päeva vanuselt. Põrsaid võib võõrutada kuni seitse päeva varem, kui see on vajalik emise või põrsaste tervise ja heaolu tagamiseks või tootmistehnoloogia eripära tõttu.

Põllumajandusministri 3.12.2002määrus nr 80 § 8 lg 1, 4; § 16 lg 6 ja §9 lg 1

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub seapidajale kes kasvatab emiseid.

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Nõude kontrollimise käigus hinnatakse, kas emistele ja nooremistele antakse täiendavalt mahukat või kiudaineterikast sööta. Tootmistehnoloogiast tulenevalt jälgitakse kas poegivatele emistele antakse sobivat pesamaterjali nädal enne loodetavat poegimist. Jälgitakse põrsaste lamamisala sobivust ja kas kõik põrsad mahuvad korruga lamamisalale lamama. Kontrollitakse võõrutusaegadest kinnipidamist.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise % põhjal

Ulatus – hinnatakse, mitmes karjas rikkumine esines.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Nõuet ei täideta kuni 5 % loomade puhul.	Nõuet ei täideta 5-25 % loomade puhul.	Nõuet ei täideta 26-50 % loomade puhul.	Nõuet ei täideta üle 50 % loomade puhul.
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest

	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.	Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Puudused likvideeriti viivitamata.	Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide

Tootjal on kokku 150 mitteimetavat tiinet nooremist ja emist. Emistele ei anta täiendavalt mahukaid ega kiudaineterikast sööta. Antud rikkumine on pidev ja tootja ei taha seda täita.

Tõsidus- 100% loomadest esines nõuete rikkumisi → 4 punkti.

Ulatus- rikkumine on hõlmanud ühte karja → 1 punkti

Püsivus- rikkumine on korduv → 4 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 4+1+4=9 punkti.

NÕUE 33 (KM 12, N 5): Kuldi sulg peab olema paigutatud ja ehitatud nii, et see võimaldaks kuldil end vabalt ringi pöörata, samuti kuulda, haista ja näha teisi sigu. Kuldi sulu suurus peab olema vähemalt 6 m². Kui sama sulgu kasutatakse ka paaritamiseks, peab sulu suurus olema vähemalt 10 m². Sulus ei tohi olla liikumist takistavaid objekte.

Põllumajandusministri 3.12.2002määrus nr 80 §6 lg 1 ja 2

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub seapidajale kes kasvatab kulte.

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Kontrollimise käigus hinnatakse kuldi sulu suuruse sobivust vastavalt selle kasutuseesmärgile. Jälgitakse, kas kuldil on võimalik sotsialiseeruda teiste, kõrvalsulus olevate sigadega.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramiste põhjal

Ulatus – hinnatakse rikkumise ulatust

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismaatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur

	Kuldi sulg ei võimalda näha teisi sigu.	Kuldi sulg asub eemal teiste sigade sulgudest. Kuldi sulg ei võimalda kuulda, näha ega haista teisi sigu.	Kuldil sulg ei võimalda kuldil ennast seal vabalt ringi pöörata. Sulg on väiksem kui 6m ² .	Kuldi sulg, mida kasutatakse intensiivselt paaritamiseks on väiksem kui 10 m ² .
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.	Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Puudused likvideeriti viivitamata.	Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide

Seapidajal kuldi sulu suuruseks on 8m², sama sulgu kasutatakse ka emiste paaritamiseks. Rikkumine on esmakordne.

Tõsidus- emiste paaritamiseks kasutatav kuldi sulg on väiksem kui 10m² →4 punkti.

Ulatus- rikkumine on hõlmanud ühte karja → 1 punkti

Püsivus- rikkumine on korduv → 2 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 4+1+2=7 punkti.

NÕUE 34 (KM 12, N 6): Sigade suhtes rakendada lubatud veterinaarsed menetlused on:

- 1) kuni seitsme päeva vanuse põrsa silmahammaste lõikamine;
- 2) kuldi kihvade lühendamine;
- 3) saba lõikamine;
- 4) sea kastreerimine meetodil, mis ei põhjusta kudede rebenemist;
- 5) väliaedikus peetava kuldi kärsa rõngastamine.

Kuni seitsme päeva vanuse põrsa silmahammaste lõikamist, kuldi kihvade lühendamist ja saba lõikamist on lubatud rakendada üksnes teiste sigade tervise ja heaolu huvides, kui neil esineb vigastusi kõrvadel, sabadel või udaral. Kuldi kihvade lühendamist on lubatud teha vajaduse korral teiste sigade vigastamise vältimiseks või ohutuse tagamiseks. Sabade lõikamine on lubatud üksnes juhul, kui muud sigade pidamise keskkonda ja loomkoormust arvestades rakendatud ennetavad meetmed sabade närimise ja muude voomade vältimiseks ei ole andnud tulemusi. Tiinetele nooremistele ja emistele tuleb vajaduse korral teha sise- ja välisparasiitide tõrjet.

Põllumajandusministri 3.12.2002 määrus nr 80 § 7 lg 8; § 18 lg 1 ja 2 §19

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub seapidajale

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Nõude kontrollimisel jälgitakse kas sigalas on läbi viidud keelatud veterinaarseid menetlusi, või ületatud lubatud menetluste läbiviimise tähtaegu.

Punktides 1 ja 3 nimetatud veterinaarseid menetlusi ei tehta regulaarselt see tähendab ennetavalt, vaid siis, kui emiste nisadel või teiste sigade kõrvadel või sabadel esineb vigastusi. Sabade lõikamine on lubatud üksnes juhul, kui muud sigade pidamise keskkonda ja loomkoormust arvestades rakendatud ennetavad meetmed sabade närimise ja muude voomade vältimiseks ei ole andnud tulemusi. Otsuse silmahammaste või saba lõikamise vajaduse kohta teeb veterinaararst loomapidaja kirjaliku arvestuse punktides 1 ja 3 välja toodud tegevuse vältimiseks ette võetud meetmete põhjal.

Kõiki punktides 1-5 nimetatud toiminguid võib läbi viia üksnes veterinaararst või vastava ettevalmistusega isik, kes omab tunnistust kohase teoreetilise ja praktilise koolituse läbimise kohta.

Saba lõikamist ja sea kastreerimist meetodil, mis ei põhjusta kudede rebenemist võib üle seitsme päeva vanusel seal läbi viia üksnes veterinaararst ja kes peab kasutama üldnarkoosi ja lokaalanesteesiat.

Parasiitide osas viiakse läbi visuaalne kontroll. Jälgitakse, et loomadel ei oleks näha välisparasiite, ega siseparasiite väljaheidetes.

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramiste põhjal

Ulatus – hinnatakse, mitmes karjas rikkumine esines.

Püsisus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Nõuet ei täideta kuni 5 % loomade puhul.	Nõuet ei täideta 5-25 % loomade puhul.	Nõuet ei täideta 26-50 % loomade puhul.	Nõuet ei täideta üle 50 % loomade puhul.
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest

	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.	Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine lõpetatakse viivitamatult	Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide

Tootjal on kaks poegimissigalat kus rutiinselt kärbitakse sabad kõigil alla seitsme päeva vanustel põrsastel. Rikkumine on pidev ja tootja ei taha nõuet täita.

Tõsidus: üle 50% loomadest esines nõuete rikkumisi →4 punkti.

Ulatus: rikkumine on hõlmanud kahte karja → 2 punkti

Püsivus: rikkumine on pidev, tootja ei taha nõuet täita → 3 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 4+2+4=10 punkti

6.3 PÕLLUMAJANDUSLOOMADE KAITSE: KM 13

NÕUE 35 (KM 13, N 1): Põllumajanduslikel eesmärkidel peetava või aretatava looma pidaja peab loomale võimaldama vastavalt looma liigile ja eale kohases koguses sööta ja joogivett. Põllumajandusloom peab iga päev saama eale kohases koguses ja füüsilisi tarbeid rahuldavat sööta ja pääsema takistamatult sööma. Loomadel peab olema vaba juurdepääs puhtale joogiveele. Söötmise ja jootmise vahendid peavad olema paigutatud selliselt, et sööda ja vee saastumise oht oleks võimalikult väike.

Loomakaitseseadus (LoKS) § 3 lg 2 p 1; PM 27.08.2009 määrus nr 90 § 16 lg 1,2,3,5; PM 3.12.2002 määrus nr 80 § 16 lg 1-4 §17 lg 1-2; PM 27.08.2009 määrus nr 91 § 12 lg 1,2, 3, 4; PM 23.10.2002 määrus nr 78 § 2, § 9 lg 1, §10 lg 1, 2, 4; PM 19.6.2003 määrus nr 59 § 5 ja 8; PM 27.7.2010 määrus nr 84 § 8; PM 6.9.2010 määrus nr 88 § 13

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub põllumajanduslooma pidajale (veis, siga, lammas, kits, hobune, munakana, broiler, karusloom)

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Nõude kontrollimisel vaadatakse loomade üldist väljanägemist ja toitumust. Hinnatakse kas loomad saavad piisavalt eale vastavat sööta, mis rahuldab nende füsioloogilisi vajadusi. Loomade rühmasulus pidamise korral jälgitakse kas kõik loomad pääsevad samaaegselt sööma, v.a. kui kasutatakse automaatset söötmissüsteemi. Jälgitakse kas söödanõud ja sõimed ning joogikohad on kõigile loomadele kättesaadavad (sh kontrollitakse, kas vesi ei ole jäätunud). Hinnatakse kas söötmis- ja jootmiseseadmed on kujundatud, konstrueeritud ja paigutatud selliselt, mis minimeerib sööda ja vee saastumise ning loomadevahelise konkurentsi kahjulikud mõjud.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramise % põhjal

Ulatus – hinnatakse mitmes karjas rikkumine esineb

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Üksikud loomad on veidi kõhnunud, kuid nälja tunnustega loomi karjas ei esine.	Loomadel on nõrgalt väljendunud janu ja/või nälja tunnused. Karjas on kõhnunud loomi. Rikkumine hõlmab kuni 5% loomadest.	Loomad on ilmselgelt janus ja/või näljas. Karjas on kõhnunud või nälginud loomi. Loomad on kõhnunud kas söödakohtade puuduse või eale füsioloogilisi vajadusi mitterahuldava sööda tõttu. Rikkumine hõlmab 5 – 25 % loomadest.	Loomad on ilmselgelt janus ja/või näljas. Loomadel esineb kurtumuse ja lahjumuse tunnuseid. Loomad on kõhnunud kas söödakohtade puuduse või eale füsioloogilisi vajadusi mitterahuldava sööda tõttu. Karjas on nälginud või dehüdreerunud loomi. Rikkumine hõlmab üle 25% loomadest.
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.	Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Nõude rikkumine on olnud ajutise iseloomuga, puudus likvideeriti viivitamata.	Nõude rikkumine on ühekordne. Nõude täitmine on kergesti organiseeritav.	Rikkumine on korduv. Loomadel tervisekahjustused,.	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita. Püsiv nälg on tekitanud pöördumatuid tervisekahjustusi (vet arsti hinnang).

Näide

Tootjal on kolm karja, ühes 150 pealises karjas on käestsöötmine ja kõik loomad ei pääse korruga sööma. Kontrollimise ajal oli antud karjas 15 (10%) kõhnunud looma, vaatamata eelnevatele ettekirjutustele ei ole omanik olukorra parandamiseks midagi ette võtnud.

Tõsidus- 10% loomadest esines nõuete rikkumisi →3 punkti.
 Ulatus- rikkumine on hõlmanud ühte karja → 1 punkti
 Püsivus- rikkumine on korduv, omanik ei taha nõuet täita → 4 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 3+1+4=8 punkti.

VHS rakendatakse juhul kui:

Tõsidus – 1

Ulatus – 1

Püsivus – 1

NÕUE 36 (KM 13, N 2): Põllumajanduslikel eesmärkidel peetava või aretatava looma pidaja peab loomale võimaldama vastavalt looma liigile ja eale sobiva mikrokliima ja ruumi või ehitise, mis rahuldab liigile iseloomulikku liikumisvajadust ja muu looma terviseks ja heaoluks vajaliku.

36.1 Põllumajanduslooma pidamise ruumis või ehitises peab olema piisavalt ruumi, et loomal oleks võimalik takistamatult süüa, juua, maha heita, lamada ja üles tõusta ning jäsemeid välja sirutada. Loomapidamisel on keelatud kasutada vahendeid ja seadmeid, mis võivad looma vigastada. Loomapidamise ruum või ehitis peavad olema sellisest materjalist, mida on kerge puhastada ja desinfitseerida ning mis ei ole kahjulik looma tervisele.

LoKS § 3 lg 2 p 3, 4 ja lg 3

2.1. LoKS § 3 lg 2 p 3 ja lg 3; PM määrus nr 90 § 3 lg 1 - 3; PM määrus nr 91 §3 lg 1 ja § 7 lg 1; PM määrus nr 80 § 10 lg 1 ja §11 lg 1; Pm määrus nr 59 § 3 lg 3 p1; PM määrus nr 84 § 5 lg 1; PM määrus nr 88 § 5 lg 1; PM määrus nr 78 § 5 lg 1 ja 2

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub põllumajanduslooma sisetingimustes pidajale (veis, siga, lamma, kits, hobune, munakana, broiler, karusloom)

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Nõude kontrollimisel hinnatakse kas loomade pidamise kohas on ruumi piisavalt, kas kõik loomad saavad takistamatult süüa, juua, maha heita, lamada ja üles tõusta ning jäsemeid sirutada. Kas kasutatavad seadmed, ruumide sisustus ja põrandad on konstruktsioonilt sellised mis välistavad loomade vigastumise ja kas need on kergesti puhastatavad ega ole loomale kahjulikud.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise põhjal ja eiramise % ulatuse põhjal

Ulatus – hinnatakse rikkumise ulatust

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSI DUS	Mõju nõude eesmärgile		Mõju nõude eesmärgile on oluline	

	praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene		Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Üksikud loomad ei mahu sööma või puhkealale.	Rikkumine esineb kuni 15%, loomad ei mahu sööma või puhkealale. 1-2 looma on kasutatava seadme rikke tõttu vigastatud.	Rikkumine esineb 15 – 25% , loomad ei mahu sööma või puhkealale. 3-5 looma on kasutatava seadme rikke tõttu vigastatud.	Üle 25% loomadest ei mahu sööma ega puhkealale. Üle 5 looma on kasutatava seadme rikke tõttu vigastatud.
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.	Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine koheselt kõrvaldatav.	Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide

Tootjal veiste vabapidamislaudas katkise sulu piirde vastu on ennast vigastanud 7 looma. Seadme rikke tõttu on vigastatud loomi leitud ka varasema inspekteerimise käigus.

Tõsidus- seadme rikke tõttu on vigastatud 7 looma → 4 punkti.

Ulatus- rikkumine on hõlmanud ühte karja → 1 punkti

Püsivus- rikkumine on korduv → 3 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest $4+1+3= 8$ punkti.

36.2 Põllumajanduslooma pidamise ruumi või ehitise õhuvahetus peab tagama, et ruumi suhteline õhuniiskus, temperatuur, tolmu- ja gaasisaldus püsivad tasemel, mis ei kahjusta looma tervist. Põllumajanduslooma ei tohi pidada alaliselt pimedas. Looma pidamise ruum või ehitis peab olema piisavalt valgustatud kas loomuliku valguse või kunstliku valgustusega. Sigadel peab kunstliku valgustuse tugevus olema minimaalselt 40 lux. Võimalus peab olema kasutada ööpäev läbi lisavalgusallikat, et vajaduse korral kontrollida looma heaolu ja tervist. Sigade pidamise ruumis või ehitises ei tohi tekitada äkilist müra ja tuleb vältida pidevat mürataset , mis ületab 85 dBA.

LoKS § 3 lg 2 p 3; PM määrus 90 § 7 lg 3; PM määrus nr 91 § 6 lg 3; PM määrus nr 78 § 6; PM määrus nr 80 § 10 lg 5, § 13 lg 2; PM määrus nr 84 § 6; PM määrus nr 59 § 3 lg 6 ja § 4 lg 3 ja 4; PM määrus nr 88 § 7 lg 1 ja 3

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub põllumajanduslooma sisetingimustes pidajale (veis, siga, lammas, kits, hobune, munakana, broiler, karusloom)

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Nõude kontrollimisel hinnatakse kas hoone soojustuse, kütte ja ventilatsioon tagavad õhuringluse, tolmusisalduse, temperatuuri, suhtelise õhuniiskuse ja gaasisalduse tootmishoones tasemel, mis on sobilik seal olevate loomade pidamisele. Hinnatakse kas loomadele piisab füsioloogiliste ja käitumuslike vajaduste rahuldamiseks loomulikust valgusest, või tuleb võimaldada loomadele asjakohane kunstlik valgustus. Jälgitakse, et loomapidamishoones ei oleks loomi häirivat püsivat müra.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise % põhjal

Ulatus – hinnatakse rikkumise ulatust

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Nõuet ei täideta kuni 5 % loomade puhul.	Nõuet ei täideta 5-25 % loomade puhul.	Nõuet ei täideta 26-50 % loomade puhul.	Nõuet ei täideta üle 50 % loomade puhul.
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.	Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine koheselt kõrvaldatav.	Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumise kestvust pole võimalik kindlaks määrata ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide

Seoses elektrikatkestusega ei tööta sigala ventilatsioonisüsteem. Kuna antud sigala varugeneraator ei tööta, siis õhuvahetuse puudumise tõttu tõusid nii lauda temperatuur kui loomadele kahjulike gaaside, eelkõige ammoniaagi kontsentratsioon, loomad higistavad ja hingeldavad. Loomuliku ventilatsiooni kasutamise võimalus puudub.

Tõsidus- üle 50 % loomadest esines nõuete rikkumisi → 4 punkti.

Ulatus- rikkumine on hõlmanud ühte karja → 1 punkti

Püsivus- rikkumine on ühekordne → 2 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 4+1+2=7 punkti.

36.3 Väljas peetavaid loomi tuleb kaitsta looma tervist ähvardavate ohtude eest ja loomadele tagada võimalus varjuda. Väliaedik ja karjamaa peavad olema looma tervisele ohutud, piirdeaed tuleb hoida korras ja teravad esemed eemaldada. Loomale mittesobivate ilmastikutingimuste korral tuleb loomi nende eest kaitsta või mitte lasta karjamaale.

LoKS § 3 lg 2 p 4; PM määrus 80 § 15 lg 1 ja 2; PM määrus nr 90 § 15 lg 1 ja 4; PM määrus nr 91 § 7 lg 5, § 11 lg 3 ja 5; PM määrus nr 59 § 9; PM määrus nr 78 § 21; PM määrus nr 88 § 5 lg 5

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub põllumajanduslooma välistingimustes pidajale (veis, siga, lammas, kits, hobune, munakana, broiler, karusloom)

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Nõude kontrollimisel hinnatakse kas ebasoodsate ilmastikuolude korral on võimaldatud loomadele sobiv varjumisvõimalus ja kas antud varjualune võimaldab loomadel sinna korraga varjumise. Hinnatakse kas väliaedik ja karjamaa on loomadele ohutud, kas karjamaal või väliaedikus ei ole esemeid, mis võivad loomi vigastada või muul moel neile kahjulikud olla. Hinnatakse piirdeaedade korrasolu.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramiste % põhjal

Ulatus – hinnatakse rikkumise ulatust

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Piirdeaed veidi katki, karjamaal vähesel	Varjumisvõimalus on olemas, kuid ei täida täielikult oma eesmärki, varjualune pisut	Varjumisvõimalus on ebapiisav ei võimalda kõigil loomadel varjuda.	Loomadel puudub varjumise võimalus.

	määralt risu, aga loomadele ohutu	lagunenud või puudesalu liiga hõre. Piiirdeaed katki, karjamaal vedeleb looma tervisele ohtlikke esemeid	Piiirdeaed ei vasta nõuetele, katkine, karjamaal vedelevad teravad esemed, loomadele ohtlik.	Piiirdeaed ei vasta nõuetele, katkine, karjamaal vedelevad teravad esemed, loomadele ohtlik. Loomad on ennast vigastanud.
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.	Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine koheselt kõrvaldatav.	Rikkumine on ühekordne ja kergesti likvideeritav.	Rikkumine on korduv ja raskesti likvideeritav, tootjal puuduvad vahendid.	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita.

Näide

Tootjal on loomad karjamaal, piiirdeaed on saanud karjamaa hooldustraktori pool veidi kahjustada, kuid loomad sealtkaudu karjaaiast välja ei pääse ja loomadele otseselt ohtu ei põhjusta. Kahjustus on tootjapoolt kergesti kõrvaldatav.

Tõsidus- loomad karjaaiast välja ei pääse, aia kahjustus minimaalne → 1 punkti.

Ulatatus- rikkumine on hõlmanud ühte karja → 1 punkti

Püsivus- rikkumine on kergesti likvideeritav → 2 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 1+1+2=4 punkti.

VHS rakendatakse juhul kui:

Tõsidus – 1

Ulatatus – 1

Püsivus – 1

NÕUE 37 (KM 13, N 3): Põllumajanduslooma tervist ja heaolu tuleb kontrollida nii sagedasti, kui seda on vaja välditavate kannatuste ärahoidmiseks. Looma pidamisega vahetult tegeleval füüsilisel isikul peavad olema vajalikud teadmised looma anatoomiast, füsioloogiast, loomaliigile omastest käitumisharjumustest ja loomakaitseõuetest ning asjakohased praktilised oskused.

Sellise põllumajanduslooma tervist ja heaolu, kelle suhtes kohaldatakse intensiivset loomapidamist, tuleb kontrollida vähemalt üks kord päevas. Siseruumis peetava vasika tervist ja heaolu kontrollitakse vähemalt 2 korda päevas. Broilerite tervist ja heaolu

kontrollitakse vähemalt 2 korda päevas. Haigestunud või vigastatud loom peab saama asjakohast ravi. Vajaduse korral eraldatakse haige või vigastatud loom teistest loomadest, paigutades ta eraldi ruumi, kus on kuiv allapanu.

LoKS § 3 lg 2 p 2, lg 31, 32; PM määrus nr 78 § 4 lg 1 ja §11; PM määrus nr 80 § 3 ja § 5 lg 1; PM määrus nr 90 § 1 ja § 2 lg 1; PM määrus nr 91 § 1 ja § 2 lg 1; PM määrus nr 59 § 6 ja § 7 lg 1; PM määrus nr 84 § 2 ja § 4 lg 1; PM määrus nr 88 § 2 ja § 3 lg 1.

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub põllumajanduslooma pidajale (veis, siga, lammas, kits, hobune, munakana, broiler, karusloom). Intensiivne pidamine on selline pidamine, mille puhul loomade tervis ja ellujäämine sõltub tehniliste vahendite töökorrast.

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Nõude kontrollimise käigus selgitatakse välja loomaomaniku või talitaja küsitluse teel loomade ülevaatuse sagedus ja hinnatakse loomade tervislikku olukorda karjas. Ravimiarvestuse registri sissekannete põhjal hinnatakse kas haige loom on saanud vajalikku veterinaarset abi ja kas farmis on olemas haigete loomade eraldipaigutamise võimalus.

Rikkumise hindamine.

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramiste ning eiramise % põhjal

Ulatus – hinnatakse, mitmes karjas rikkumine esines.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Kõik loomad on terved, kuid selgub, et paaril korral ei ole teostatud nõuetekohast loomade ülevaatust.	Karjas esineb 1-2 haiget looma, keda loomapidaja ei ole ülevaatuse käigus märganud.	Intensiivse loomapidamise korral ei kontrollita loomade tervisliku seisukorda regulaarselt. Karjas leidub kuni 5% haigeid loomi, keda loomapidaja ei ole märganud ja/või neid ei ole eraldatud tervetest loomadest.	Intensiivse loomapidamise korral ei kontrollita loomade tervisliku seisukorda vastavalt nõuetele. Karjas leidub üle 5% haigeid loomi kes ei ole saanud vajalikku veterinaarset ravi ja/või keda ei ole eraldatud omaette ruumi. Mõne looma seisund on väga halb.
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
			Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.

	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.		
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine lõpetatakse viivitamatult.	Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja loomapidaja ei taha nõuet täita

Näide

Loomapidajal on kolm karja, kõigis karjades leidub üksikuid haigeid loomi, keda loomapidaja ei ole ülevaatuses käigus märganud. Haigeid loomi mida omanik ei ole märganud on leitud ka varasema inspekteerimise käigus.

Tõsidus- nõuete rikkumine hõlmas mõnda looma → 2 punkti.

Ulatus- rikkumine on hõlmanud kolme karja → 3 punkti

Püsivus- rikkumine on korduv → 3 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest 2+3+3=8 punkti.

NÕUE 38: (KM 13, N 4) Intensiivses loomapidamises kasutatavaid tehnilisi seadmeid tuleb kontrollida vähemalt üks kord päevas ning avastatud viga tuleb parandada võimalikult kiiresti. Kui viga ei saa võimalikult kiiresti parandada, tuleb viivitamata rakendada looma tervist ja heaolu kaitsvaid ajutisi meetmeid.

Põllumajanduslooma pidamisel sundventilatsiooniga ruumis tuleb tagada asjakohane varusüsteem, et tagada piisav õhuvahetus looma tervise ja heaolu säilitamiseks süsteemirikke korral, ning rikest märkuandev häiresüsteem.

LoKS § 3 lg 33; PM määrusnr78 § 2 lg 3; PM määrus nr 90 § 4 lg 1,3, 4 ja § 7 lg 4; PM määrus nr 80 § 11 lg 2; PM määrus nr 91 § 4 lg 1; § 6 lg 4; PM määrus nr 59 § 4 lg 2; PM määrus nr 84 § 7 lg 2; PM määrus nr 88 § 6 lg 3,4 ja § 7 lg2.

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub põllumajanduslooma pidajale (veis, siga, lammas, kits, hobune, munakana, broiler, karusloom), kes kasutavad intensiivset pidamist.

Intensiivne pidamine on selline pidamine, mille puhul loomade tervis ja ellujäämine sõltub tehniliste vahendite töökorrast.

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Kontrollitakse kas loomakasvatushoones asuvad tehnilised seadmed on töökorras ja selgitatakse välja kas nende tehnilist korrasolekut kontrollitakse regulaarselt.

Mittetöökorras seadme avastamise korral hinnatakse selle mõju loomadele, kas loomad kannatavad selle tagajärjel liigset janu, nälga ja/või kas seadme rike on tekitanud loomadele muid vigastusi või kannatusi. Kontrollitakse kas sundventilatsiooni kasutamise korral on rikkest märku andev töökorras alarmsüsteem ja kas on olemas töökorras varuventilatsioonisüsteem.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise laadi ning eiramise % põhjal

Ulatus – hinnatakse, mitmes karjas rikkumine esines.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju eesmärgile vähene nõude on	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	On esinenud seadme(te) rikkeid, loomade heaolu selle tagajärjel kannatanud ei ole.	Häiresüsteem sundventilatsiooni puhul ei ole töökorras või kasutatava(te) seadme(te) rike on tekitanud kannatusi kuni 15% loomadest ja/või vigastusi 1-2 loomal.	Häiresüsteem sundventilatsiooni puhul ei ole töökorras ja/või kasutatava(te) seadme(te) rike on tekitanud kannatusi 15-25% loomadest ja/või vigastusi 3-4 loomal.	Häiresüsteem sundventilatsiooni puhul puudub. Kasutatava(te) seadme(te) rike on tekitanud kannatusi üle 25% loomadest ja/või vigastusi rohkem kui 5 loomal.
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.	Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
	Rikkumine lõpetatakse viivitamatult.	Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja loomapidaja ei taha nõuet täita

Näide

Tootjal on karjas probleem söödajaoturiga, katkise söödajaotori vastu on ennast vigastanud 2 looma.

Tõsidus- kaks looma on saanud kasutatava seadme tõttu vigastusi → 1 punkti.

Ulatus- rikkumine on hõlmanud ühte karja → 1 punkti.

Püsivus- rikkumine on ühekordne → 2 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest $1+1+2=4$ punkti.

NÕUE 39 (KM 13, N 5)

Keelatud on loomale kannatusi põhjustav aretustegevus ja muu sarnaste tagajärgedega tegu, mis ei ole tingitud looma ravimisest, muust veterinaarsest menetlusest ega hädaolukorrast. Keelatud on operatsioonid ja muud veterinaarsed menetlused, mis muudavad looma välimust ja mida ei tehta ravi eesmärgil. Keelatud on loomade kastreerimine pikaajset valu põhjustaval kudede nekroosi tekitaval viisil.

LoKS § 4 lg 1, § 9 lg 1 ja 2

Kellele nõue kohaldub? Antud nõue kohaldub põllumajanduslooma pidajale (veis, siga, lammas, kits, hobune, munakana, broiler, karusloom)

Nõuetele vastavuse kohapealne kontroll

Kontrollitakse kas loomadel on tehtud ilma veterinaarse näidustusega operatsioone, mis muudavad looma välimust. Hinnatakse kas loomadel on kasutatud sellist aretustegevust mis võib põhjustada neile liigseid kannatusi.

Rikkumise hindamine

Tõsidus – hinnatakse eeskirjade eiramise % põhjal.

Ulatus – hinnatakse, mitmes karjas rikkumine esines.

Püsivus – hinnatakse perioodi pikkust, mille jooksul rikkumine on toimunud.

Hindamismatriks

	1	2	3	4
TÕSIDUS	Mõju nõude eesmärgile praktiliselt puudub	Mõju nõude eesmärgile on vähene	Mõju nõude eesmärgile on oluline	Mõju nõude eesmärgile on väga suur
	Rikkumine esineb kuni 5% loomadest.	Rikkumine esineb 5-15% loomadest.	Rikkumine esineb 15-25% loomadest.	Rikkumine esineb üle 25% loomadest.
ULATUS	Ei oma mõju kogu tegevusele	Mõjutab vähe kogu tegevust	Mõjutab oluliselt kogu tegevust	Mõju väljub ettevõttest
	Rikkumine on toimunud ühes karjas.	Rikkumine on toimunud kahes karjas.	Rikkumine on toimunud kolmes karjas.	Rikkumine on toimunud rohkem kui kolmes karjas.
PÜSIVUS	Koheselt eemaldatav mõju	Kergesti eemaldatav mõju	Raskesti eemaldatav mõju	Püsiv mõju
		Rikkumine on ühekordne	Rikkumine on korduv	Rikkumine on pidev ja käitleja ei taha nõuet täita

Näide

Tootjal on lambad kahes karjas, osade jäärade kastreerimiseks on kasutatud kummirõngaid. Kontrolli käigus selgus et mõlemas karjas on 15% jääradest kastreeritud kudede pikaajalist nekroosi põhjustava kummirõnga abil. Rikkumist on esinenud tootjal ka varem.

Tõsidus-15% loomadest esines nõuete rikkumisi → 3 punkti.

Ulatus- rikkumine on hõlmanud kahte karja → 2 punkti

Püisivus- rikkumine on korduv → 3 punkti.

Kokku saab taotleja nõude rikkumise eest $3+2+3=8$ punkti.